

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

Ю. О. Распопова, Т. В. Акімова

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний
посібник

Дніпро 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

Ю. О. Распопова, Т. В. Акімова

Оподаткування підприємств

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ДНІПРО
2025

УДК 658:336.221(075.8)
Р 24

Авторський колектив:
Распопова Ю. О., Акімова Т. В.

Рекомендовано Радою якості освітньої діяльності УДУНТ
Протокол № 4 від «24» грудня 2024 р.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Грабчук О. М., д-р екон. наук, проф. кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Р 24 Распопова, Ю. О. Оподаткування підприємств : навч. посіб. /
Ю. О. Распопова, Т. В. Акімова ; Укр. держ. ун-т науки і
технологій. – Електрон. вид. – Дніпро : УДУНТ, 2025. – 119 с.

Посібник охоплює зміст навчальної дисципліни «Оподаткування підприємств».

Розкриті методологічні засади функціонування податкової системи, особливості її адміністрування; обов'язкові елементи, що визначаються під час встановлення загальнодержавних та місцевих податків (зборів) в Україні. Наочність викладеного матеріалу дисципліни забезпечена використанням табличного та графічного методів надання інформації. Наведені завдання для самоконтролю у вигляді тестових завдань відкритого типу та практичних ситуаційних завдань.

Навчальний посібник призначений для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» всіх форм навчання. Може бути корисним студентам економічних спеціальностей, викладачам, фахівцям-практикам, керівникам підприємств.

Іл. 2. Табл. 19. Бібліогр.: 20 назв.

УДК 658:336.221(075.8)

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons
[«Attribution-NonCommercial-ShareAlike» 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)
[\(«Із зазначенням авторства – Некомерційна – Поширення на тих самих умовах» 4.0 Міжнародна\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

© Распопова Ю. О., Акімова Т. В., 2025

© Укр. держ. ун-т науки і технологій, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ.....	8
1.1. Економічна сутність оподаткування.....	8
1.2. Нормативно-правові засади податкової системи України.....	10
1.3. Принципи оподаткування в Україні.....	12
1.4. Види податків (зборів) в Україні.....	14
1.5. Складові, що визначаються під час встановлення податку (збору).....	16
1.6. Завдання для самоперевірки.....	18
2. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ (ЗБОРІВ).....	21
2.1. Правові взаємовідносини суб'єктів податкового процесу.....	21
2.2. Податкова звітність та строки сплати податкового зобов'язання....	23
2.3. Вимоги до підтвердження даних, визначених у податковій звітності.....	27
2.4. Види перевірок та порядок їх проведення.....	29
2.5. Відповідальність суб'єктів податкового процесу.....	38
2.6. Завдання для самоперевірки.....	44
3. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ.....	46
3.1. Платники податку на прибуток підприємств.....	46
3.2. Об'єкт та база оподаткування податку на прибуток.....	47
3.3. Різниці, що коригують фінансовий результат до оподаткування.....	48
3.4. Ставки податку, порядок його обчислення й сплати.....	49
3.5. Завдання для самоперевірки.....	61
4. ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ (ПДФО).....	64
4.1. Платники ПДФО та об'єкт оподаткування.....	64
4.2. Поняття, склад загального оподатковуваного доходу.....	65
4.3. Умови застосування податкових соціальних пільг та знижки.....	66
4.4. Ставки ПДФО.....	69

4.5. Порядок нарахування, утримання та сплати ПДФО до бюджету.....	70
4.6. Завдання для самоперевірки.....	71
5. ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ (ПДВ).....	73
5.1. Платники ПДВ.....	73
5.2. Об'єкти та бази оподаткування ПДВ.....	75
5.3. Податкові зобов'язання та кредит з ПДВ, дата їх виникнення.....	76
5.4. Ставки ПДВ та порядок його обчислення і сплати.....	78
5.5. Електронне адміністрування ПДВ.....	80
5.6. Завдання для самоперевірки.....	81
6. АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК.....	83
6.1. Платники акцизного податку.....	83
6.2. Об'єкт та база оподаткування акцизного податку.....	84
6.3. Підакцизні товари та ставки акцизного податку.....	87
6.4. Дата виникнення податкових зобов'язань.....	87
6.5. Порядок обчислення акцизного податку та його сплати.....	89
6.6. Контроль за сплатою податку.....	91
6.7. Акцизні склади.....	93
6.8. Завдання для самоперевірки.....	94
7. ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК.....	96
7.1. Платники екологічного податку.....	96
7.2. Об'єкт та база оподаткування екологічного податку.....	96
7.3. Ставки екологічного податку за видами забруднень.....	97
7.4. Порядок обчислення й сплати екологічного податку.....	97
7.5. Завдання для самоперевірки.....	98
8. МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ.....	101
8.1. Податок на майно.....	101
8.1.1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.....	101
8.1.2. Транспортний податок.....	104
8.1.3. Плата за землю.....	105
8.2. Єдиний податок.....	107

8.3. Туристичний збір.....	110
8.4. Збір за місця для паркування транспортних засобів.....	113
8.5. Завдання для самоперевірки.....	114
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	116

ПЕРЕДМОВА

Основним джерелом формування бюджету країни є надходження від податків та зборів, значна частка яких отримується від результатів діяльності суб'єктів господарювання – підприємств. Тому позитивним фактором економічного розвитку країни є активізація підприємницької діяльності. Одним із державних інструментів стимулювання діяльності підприємств є створення сприятливих умов оподаткування. А правильний вибір системи оподаткування та прогнозування можливих ризиків у цій сфері забезпечує підприємству в ринкових умовах стабільне становище. Отже, отримання студентами-обліковцями знань з оподаткування підприємств є актуальним завданням навчального процесу.

Дисципліна «Оподаткування підприємств» входить до циклу обов'язкових дисциплін фахової підготовки бакалаврів спеціальності 071 – Облік і оподаткування, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Метою вивчення цієї дисципліни є формування у студентів системи знань з основ оподаткування і практичних навичок з обґрунтування положень податкової політики підприємства та визначення сум конкретних податків.

У результаті вивчення дисципліни «Оподаткування підприємств» студент повинен:

- знати методологічні засади оподаткування, основи податкової системи України, правові взаємовідносини платників податків та контролюючих органів;
- вміти обґрунтовувати положення податкової політики підприємства, визначати суми конкретних податків в залежності від системи оподаткування, що обрана на підприємстві.

Дисципліна «Оподаткування підприємств» базується на знаннях студентів, отриманих при вивченні дисциплін «Мікроекономіка», «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік». Набуті знання та вміння будуть необхідні студентам в подальшому при вивченні дисциплін «Облік і звітність в оподаткуванні», «Фінансовий облік І», «Фінансовий облік II», «Звітність підприємств».

За структурою навчальний посібник складається з восьми розділів, в яких розкрито зміст тем чотирьох модулів дисципліни «Оподаткування підприємств». Зокрема, розкриті питання щодо: методологічних засад оподаткування; адміністрування податків (зборів) в Україні; обов'язкових елементів, які визначаються під час встановлення конкретних податків (зборів), що складають податкову систему відповідно до положень Податкового кодексу України [1].

Слід відзначити, що вивчення дисципліни «Оподаткування підприємств» передбачає обов'язкову самостійну роботу студентів. Самостійна робота над законодавчими актами, рекомендованою літературою є заставою успішного оволодіння дисципліною і необхідна для поглибленого та розширеного її вивчення. Самостійну роботу потрібно вести систематично, за певним планом, складеним самим студентом.

Для самоконтролю знань за результатами опанування матеріалу кожного з розділів навчального посібника студентам пропонуються контрольні запитання відкритого типу та завдання практичної спрямованості.

Наочність викладеного у навчальному посібнику матеріалу дисципліни забезпечена використанням графічного та табличного методів представлення інформації.

1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Економічна сутність оподаткування

За всю свою історію людство не винайшло кращого інструмента регулювання фінансових відносин між державою і суспільством, ніж податки. Незалежно від того, яку модель соціально – економічного розвитку обирає держава та які політичні сили перебувають при владі, податки – це обов'язковий елемент фінансової системи держави.

Початковим етапом виникнення податків як економічної категорії постало формування держав та перехід від натурального господарства до грошового вираження. Складності розгляду природи податків полягають у тому, що податки – це одночасно економічне, господарське й політичне явище.

Дослідження в історичному розвитку економічної думки трактування поняття «податок» (таблиця 1.1) дозволить усвідомити сутність оподаткування.

Таблиця 1.1

Основні теоретичні уявлення сутності поняття «податок» [2]

Автор	Визначення поняття
1	2
Ж. Сімонді, 1 половина 19 ст.	Податок – жертва і в той же час благо, якщо послуги держави за рахунок цієї жертви приносять нам користь
Д. Мілль, 2 половина 19 ст.	Податок – плата з боку виробництва за забезпечення нормальних умов господарювання
С.Ю. Вітте, початок 20 ст.	Податки – це встановлені законом обов'язкові грошові внески населення на задоволення державних потреб
Фінансова енциклопедія, 1924 р.	Податки – примусові збори, що стягуються з населення на відомій території, на встановлених законом підставах, з метою покриття загальних потреб держави
Дж. Кейнс, 1948 р.	Податки в сутності – це вбудовані стабілізатори ринкової економіки

Продовження таблиці 1.1

1	2
С. Фішер, 1978р.	Податки – це наша плата за цивілізованість суспільства
К. Макконнелл, С. Брю, 1992 р.	Податок – примусова виплата уряду домогосподарством або фірмою грошей (або передача товарів і послуг), в обмін на які домогосподарство або фірма безпосередньо не отримують товари або послуги
Тлумачний економічний і фінансовий словник, 1994 р	Податок – обов'язкове та безоплатне (в прямому сенсі) вилучення коштів, що здійснюється державою або місцевими органами влади для фінансування суспільних витрат
Економічна енциклопедія, 2002 р.	Податок – обов'язковий платіж, який справляється у державний (місцевий) бюджет з фізичних та юридичних осіб
Податковий кодекс України, 2024р.	Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу

Отже, на ранніх етапах розвитку економічної думки під податком розуміли безеквівалентний платіж, тобто громадяни, які сплатили його, не отримували натомість від держави ні благ, ні особливих прав. На сучасному етапі стан оподаткування залежить від соціально-економічних умов у країні й цілей, які стоять перед суспільством, а також регулює формування фінансових ресурсів держави на різних рівнях. Більшість формулювань податку включають одну спільну рису – всі вони вказують на індивідуальну безоплатність цього платежу, що означає спростовування обов'язку держави відшкодувати понесені витрати в будь-якому вигляді в повному розмірі конкретному платнику податків.

Таким чином, **податок**, як економічно-правова категорія, це обов'язковий грошовий внесок з фізичних та юридичних осіб у державний (місцевий) бюджет, за умови, що даний платіж безпосередньо входить у податкову систему держави й на встановлених чинним податковим законодавством підставах, з метою фінансування загальних економічно-соціальних потреб держави та її громадян.

Податкова система – сукупність податків, які встановлені законодавчою владою й стягуються виконавчими органами. Податкова система є найважливішим елементом ринкової економіки.

Для усвідомлення сутності податку як економічної категорії необхідно ознайомитися з його основними функціями. Розвиток податкової системи історично визначив такі **основні функції податків** - **фіскальну, регулюючу, стимулюючу та контрольну**.

Сутність **фіскальної функції** податкової системи полягає в тому, що держава за рахунок надходжень необхідних коштів до бюджетів різних рівнів намагається покрити загальнодержавні витрати.

Виконання **регулюючої функції** досягається шляхом керування держави потоками інвестицій в окремі галузі чи виробників, що забезпечується наданням їм пільг з оподаткування.

Реалізація **стимулюючої функції** визначає напрями розвитку окремих видів господарської діяльності. Дієвість цієї функції забезпечується за рахунок зміни об'єкта оподаткування чи розмірів ставок податків, зменшення бази оподаткування, раціонального застосування пільг і санкцій тощо.

Контролююча функція забезпечує контроль за своєчасністю та повнотою сплати податків їх платниками.

1.2. Нормативно-правові засади податкової системи України

Згідно зі статтею 3 Податкового кодексу України [1], нормативно-правовими документами, що регламентують податкову систему України є:

- Конституція України;
- Податковий кодекс України (ПКУ);
- Митний кодекс України та інші закони з питань митної справи у

частині регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оподаткуванням ввізним або вивізним митом операцій з переміщення товарів через митний кордон України (далі – закони з питань митної справи);

- чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і якими регулюються питання оподаткування;

- нормативно-правові акти, прийняті на підставі та на виконання ПКУ [1] й законів з питань митної справи;

- рішення органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів, прийнятих за правилами, встановленими ПКУ [1].

Основним з наведених документів, що регламентує більшість питань з оподаткування в нашій країні, є Податковий кодекс України [1]. Даний нормативно-правовий документ, за виключенням деяких положень, набув чинності з 01 січня 2011 р. й на сьогодні він містить багато змін, що були внесені Верховною Радою України.

Зокрема, Податковий кодекс України [1] регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків (зборів), а саме, визначає:

- перелік податків (зборів), що справляються в Україні;
- порядок адміністрування податків (зборів);
- платників податків (зборів), їх права та обов'язки;
- компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків;
- відповідальність за порушення податкового законодавства;
- функції та правові основи діяльності контролюючих органів і центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізацію державної фінансової політики.

Оскільки студенти при вивченні дисципліни «Оподаткування підприємств», головним чином, будуть працювати з Податковим кодексом України, то слід ознайомитись з його побудовою. Податковий кодекс України, як нормативно-правовий документ, за своєю структурою поділяється на:

- розділи в межах яких визначаються окремі глави;
- статті, які деталізуються пунктами та підпунктами (наприклад, під

кодом 20.1.14 слід розуміти підпункт 14 пункту 1 статті 20).

Статті за їх змістом включаються до певних розділів та глав Податкового кодексу, але мають наскрізну через весь кодекс нумерацію не пов'язану з нумерацією розділів (глав). Наприклад, стаття 62 «Способи здійснення податкового контролю» включена до глави 5 «Податковий контроль» розділу II «Адміністрування податків, зборів, платежів» [1].

1.3. Принципи оподаткування в Україні

Принципи на яких ґрунтується податкове законодавство України сформульовані в статті 4 ПКУ [1]. Саме дотримання таких принципів (таблиця 1.2) забезпечує функціонування податкової системи нашої країни.

Таблиця 1.2

Принципи оподаткування

Назва принципу	Сутність
1	2
<i>Загальність оподаткування</i>	Кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені ПКУ та законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями ПКУ
<i>Рівність усіх платників перед законом</i>	Недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу
<i>Невідворотність настання визначеної законом відповідальності</i>	У разі порушення податкового законодавства настає невідворотна відповідальність за ці порушення
<i>Презумпція правомірності рішень платника податку</i>	В разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне

Продовження таблиці 1.2

1	2
	(множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу
<i>Фіскальна достатність</i>	Встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями
<i>Соціальна справедливість</i>	Установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків
<i>Економічність оподаткування</i>	Установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування
<i>Нейтральність оподаткування</i>	Установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків
<i>Стабільність</i>	Зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року
<i>Рівномірність та зручність сплати</i>	Установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками
<i>Єдиний підхід до встановлення податків та зборів</i>	Визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку

1.4. Види податків (зборів) в Україні

Оскільки засади оподаткування регулюються положеннями Податкового кодексу України [1], то далі в навчальному посібнику визначення основних понять буде здійснюватися відповідно до цього нормативно-правового документа.

Податок – обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до ПКУ.

Збір (плата, внесок) – обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб органами державного чи місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значних дій.

Різноманітність видів податків (зборів) можна простежити в розвитку різних класифікаційних ознак (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація податків (зборів) за основними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види податків (зборів)
<i>За формою оподаткування</i>	прямі
	непрямі
<i>За рівнем бюджетів щодо надходження</i>	загальнодержавні
	місцеві
<i>За економічним змістом об'єкта оподаткування</i>	прибуткові (доходні)
	майнові
	ресурсні (рентні)
<i>За методами встановлення відсоткових ставок</i>	прогресивні
	регресивні
	пропорційні
<i>За суб'єктами оподаткування</i>	з юридичних осіб
	з фізичних осіб
	змішані
<i>За країною походження суб'єктів оподаткування</i>	з резидентів
	з нерезидентів
<i>За періодичністю стягнення</i>	разові
	систематичні

Загальнодержавні податки (збори) є обов'язковими до сплати на усій території України. **Місцеві податки (збори)** встановлюються в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ, рішеннями відповідних територіальних громад і є обов'язковими до сплати на території таких громад. Сукупність загальнодержавних та місцевих податків (зборів), що справляються в установленому ПКУ порядку, становить *податкову систему України*. Ця система складається з таких податків і зборів (рисунки 1.1 та 1.2).

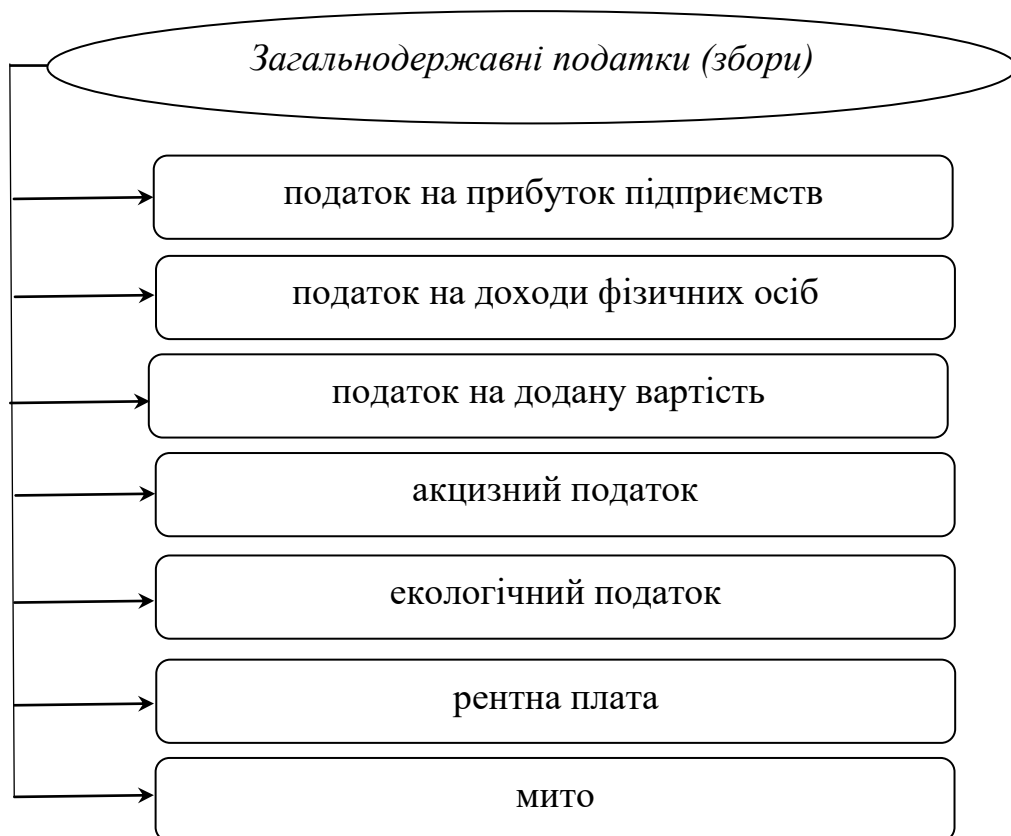

Рис. 1.1. Склад загальнодержавних податків (зборів)

Податковим кодексом України [1] також встановлюються **спеціальні податкові режими** – система заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів. Такий режим може передбачати особливий порядок визначення елементів податку (збору), звільнення від їх сплати. На сьогодні **до спеціальних режимів відносять спрощену систему** оподаткування й обліку звітності, за якої працюють **платники єдиного податку**.

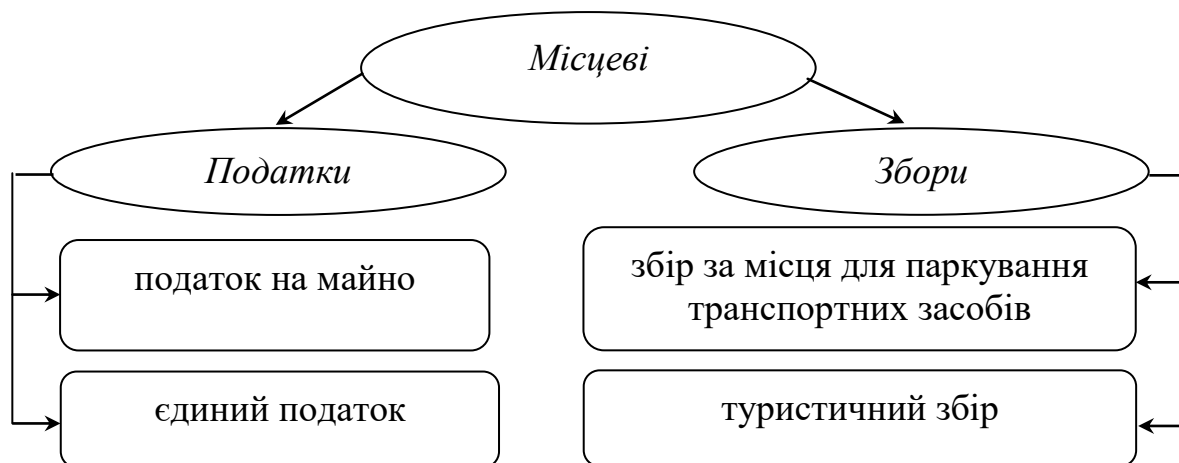

Рис. 1.2. Склад місцевих податків (зборів)

Слід зазначити, що загальнодержавні та місцеві податки (збори), справляння яких не передбачено Податковим кодексом України [1], нарахуванню та сплаті не підлягають.

1.5. Складові, що визначаються під час встановлення податку (збору)

Обов'язкові елементи, що визначаються під час встановлення податку (збору) наведені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Обов'язкові елементи щодо встановлення податку (збору) [1]

Елементи щодо встановлення податку (збору)	Визначення сутності
1	2
<i>Платники податку</i>	Фізичні і юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з ПКУ або податковими законами, і на яких покладено обов'язок зі сплати податків та зборів згідно з цим кодексом

Продовження таблиці 1.4

1	2
<i>Об'єкт оподаткування</i>	Товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку
<i>База оподаткування</i>	Фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання
<i>Ставка податку</i>	Розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування
<i>Порядок обчислення податку</i>	Обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів
<i>Податковий період</i>	Встановлений ПКУ період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів
<i>Строк та порядок сплати податку</i>	Період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством. Строк сплати податку та збору обчислюється роками, кварталами, місяцями, декадами, тижнями, днями або вказівкою на подію, що повинна настати (відбутися)
<i>Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку</i>	Період, що розпочинається з моменту закінчення податкового звітного періоду і завершується поданням податкової звітності до контролюючих органів в порядку, визначеному ПКУ

Крім зазначених в таблиці 1.4 елементів встановлення податку (збору) необхідно мати уявлення про такі пов'язані з ними поняттями.

Одиниця виміру бази оподаткування – конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування або її частини, щодо якої застосовується ставка податку.

Базова (основна) ставка податку – ставка, що визначена для окремого податку відповідним розділом ПКУ. У деяких випадках під час обчислення одного і того ж самого податку можуть використовуватися декілька базових (основних) ставок.

Гранична ставка податку – максимальний або мінімальний розмір ставки за певним податком, встановлений ПКУ.

Абсолютна (специфічна) ставка податку – ставка, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування.

Відносна (адвалорна) ставка податку – ставка, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування.

Податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку (збору), сплата ним податку (збору) в меншому розмірі за наявності підстав, визначених у ПКУ. Податкова пільга надається шляхом: податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку (збору); зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку (збору); встановлення зниженої ставки податку (збору); звільнення від сплати податку (збору).

1.6. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. Яка з функцій податкової системи забезпечує нагромадження капіталу в різних сферах економіки?
2. Який з принципів податкового законодавства України забезпечує установлення податків відповідно до платоспроможності їх платників?

3. Який вид обов'язкового платежу здійснює платник у разі отримання спеціальної вигоди?

4. Виконання якої функції податкової системи досягається за рахунок участі держави у відтворювальному процесі шляхом керування податками інвестицій в окремі галузі ?

5. До якого бюджету сплачується єдиний податок?

6. Розкрийте сутність принципу «Економічність оподаткування».

7. Які види податків (зборів) встановлені в Україні?

8. Від чого залежить величина податку на прибуток?

9. Яким принципом забезпечується недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації?

10. До якого виду податків відноситься акцизний податок?

11. Що розуміють під спеціальним податковим режимом?

12. Які обов'язкові елементи визначаються під час встановлення податку (збору)?

Завдання 1.1. На основі результатів огляду нормативної та спеціальної літератури усвідомити різноманітність видів податків, їх сутність та удосконалити класифікацію, наведену в таблиці 1.3.

Відповідь оформити у вигляді таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікація видів податків

Ознака класифікації	Вид податку	Сутність виду податку	Приклад конкретного податку
.....			
.....			

Завдання 1.2. На основі узагальнення результатів огляду наукових джерел дослідити історичний аспект виникнення та формування податкової системи України.

Результати досліджень оформити у вигляді комп'ютерної презентації.

Завдання 1.3. Ознайомившись зі змістом статті 14 ПКУ визначити сутність понять: звичайна ціна; гудвіл; пов'язані особи; хронометраж; ринкова ціна; амортизація; основні засоби; нерезидент; кредитор; товари; квас «живого бродіння»; самозайнята особа; податковий агент; операційний (банківський) день.

Результати оформити у вигляді таблиці.

2. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ (ЗБОРІВ)

2.1. Правові взаємовідносини суб'єктів податкового процесу

Суб'єктами податкового процесу вважаються:

- *платники податків (зборів)* (див. таблицю 1.4);
- *податкові агенти* – особа, на яку Податковим кодексом України покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків;
- *контролюючі органи* – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову, митну політику, а також з адміністрування єдиного внеску, політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, з питань сплати єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на нього та його територіальні органи.

Слід зазначити, що далі по тексті під платниками податків та податковими агентами будуть розумітися юридичні особи – підприємства.

Правовідносини між платниками податків (податковими агентами) та контролюючими органами регулюються положеннями II розділу ПКУ «Адміністрування податків, зборів, платежів». Права контролюючих органів визначені статтею 20 ПКУ [1]. При цьому обов'язки та відповідальність щодо контролюючих органів покладається на їх посадових осіб (стаття 21 ПКУ [1]). Обов'язки платників податків визначені статтею 16, їх права – статтею 17 ПКУ [1].

Платник податків зобов'язаний стати на облік у відповідних контролюючих органах за основним та неосновним місцем обліку, повідомляти про всі об'єкти оподаткування і об'єкти, пов'язані з оподаткуванням, контролюючі органи за основним місцем обліку згідно з порядком обліку платників податків, визначеному статтею 63 ПКУ [1]. Взяття на облік платників податків - юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів здійснюється після їх державної реєстрації чи включення

відомостей про них до відповідних державних реєстрів. Облік платників податків у контролюючих органах ведеться за податковими номерами.

У разі виникнення у платника податків проблем з питань практичного застосування окремих норм податкового законодавства, він згідно статті 52 ПКУ [1] може звернутися до контролюючого органу за індивідуальною **податковою консультацією**. Така консультація для платника податків є безоплатною та повинна бути надана йому протягом 25 календарних днів з моменту звернення.

За вибором платника податків індивідуальна податкова консультація може бути надана в **усній або письмовій формі**. Індивідуальна податкова консультація, що надається в письмовій формі, повинна обов'язково містити:

- назву – податкова консультація;
- реєстраційний номер в єдиній базі індивідуальних податкових консультацій;
- опис питань, що порушуються платником податків, з урахуванням фактичних обставин, зазначених у зверненні платника податків;
- обґрунтування застосування норм законодавства;
- висновок з питань практичного використання норм законодавства.

Індивідуальна податкова консультація, надана в письмовій формі, підлягає реєстрації в єдиній базі індивідуальних податкових консультацій та розміщенню на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику, без зазначення найменування платника податків, коду згідно з ЄДРПОУ та його податкової адреси.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, проводить періодичне узагальнення індивідуальних податкових консультацій, а також аналізує обставини, що свідчать про неоднозначність окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, шляхом надання **узагальнюючих податкових консультацій**, які затверджуються наказом цього органу. Такі консультації підлягають оприлюдненню на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої

влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, протягом п'яти календарних днів з дня їх надання.

2.2. Податкова звітність та строки сплати податкового зобов'язання

Податковою звітністю в Податковому кодексі України визнано податкову декларацію.

Податкова декларація (розрахунок, звіт) – документ, що подається платником податків контролюючому органу у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання або відображаються обсяги операції (операцій), доходів (прибутків), щодо яких податковим та митним законодавством передбачено звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку і збору, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку.

Невід'ємною частиною податкової декларації є відповідні до неї додатки. Слід зазначити, що підприємства – платники податку на прибуток повинні, разом з податковою декларацією та додатками до неї, подавати і квартальну або річну фінансову звітність.

Податкові декларації разом із додатками є типовими формами, затвердженими центральним органом виконавчої влади, зокрема Наказами Міністерства фінансів України. Але, якщо платник податків вважає, що типова форма податкової декларації збільшує (зменшує) його податкові зобов'язання з будь-якого податку (збору), всупереч нормам ПКУ, то він має право зазначити цей факт у спеціально відведеному в декларації місці. У разі необхідності платник податків може подати разом з податковою декларацією доповнення до неї, складені за довільною формою, що вважатиметься невід'ємною частиною податкової декларації. Таке доповнення повинно бути обґрунтованим і тому оформлюється разом з поясненням мотивів його подання. Платник податків, який подає звітність в електронній формі, подає таке доповнення в електронній формі.

Згідно зі статтею 48 ПКУ [1] податкова декларація складається за

формою, затвердженою в порядку, визначеному чинним законодавством й повинна містити необхідні обов'язкові реквізити та відповідати нормам і змісту відповідних податку та збору.

Обов'язкові реквізити – це інформація, яку повинна містити форма податкової декларації та за відсутності якої документ втрачає визначений ПКУ статус із настанням передбачених законом юридичних наслідків.

Податкова декларація повинна містити такі обов'язкові реквізити:

- тип документа (звітний, уточнюючий, звітний новий);
- звітний (податковий) період, за який подається податкова декларація;
- звітний (податковий) період, що уточнюється (для уточнюючого розрахунку);
- повне найменування (прізвище, ім'я, по батькові) платника податків згідно з реєстраційними документами;
- код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) або податковий номер;
- реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);
- місцезнаходження (місце проживання) платника податків;
- найменування контролюючого органу, до якого подається звітність;
- дата подання звіту (або дата заповнення – залежно від форми);
- інформація про додатки, що додаються до податкової декларації та є її невід'ємною частиною;
- ініціали, прізвища та реєстраційні номери облікових карток або інші відомості, визначені в абзаці сьомому цього пункту, посадових осіб платника податків;
- підписи платника податку - фізичної особи та/або посадових осіб платника податку, засвідчені печаткою платника податку (за наявності).

У окремих випадках, коли це відповідає сутності податку або збору та є необхідним для його адміністрування, форма податкової декларації додатково може містити такі обов'язкові реквізити:

- відмітка про звітування за спеціальним режимом;
- код виду економічної діяльності (КВЕД);
- код органу місцевого самоврядування за КОАТУУ;
- індивідуальний податковий номер згідно з даними реєстру платників податку на додану вартість за звітний (податковий) період;
- дата та номер рішення про включення неприбуткової організації до Реєстру неприбуткових установ та організацій;
- ознака неприбутковості організації;
- повне найменування нерезидента;
- місцезнаходження нерезидента;
- назва та код держави резиденції нерезидента.

Достатнім підтвердженням справжності документа податкової звітності є наявність оригіналу підпису уповноваженої особи на документі у паперовій формі або наявність в електронному документі електронного цифрового підпису платника податку. Отже, податкова декларація повинна бути підписана керівником платника податків (або уповноваженою особою), а також особою, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку та подання податкової декларації до контролюючого органу. У разі ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та подання податкової декларації здійснюється безпосередньо його керівником, то декларація підписується тільки ним. Якщо податкова декларація подається податковими агентами – юридичними особами, вона повинна бути підписана керівником такого агента та особою, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку та подання податкової декларації такого агента.

Податкова звітність не визначається чинною за відсутністю підписів та будь-якого обов'язкового реквізиту і тому в контролюючих органах не буде прийнятою. Це важливий момент, оскільки звітність може бути відправлена поштою або в електронній формі, і платник може запізно вже дізнатися, що його звітність не була прийнятою.

Порядок подачі податкової декларації до контролюючого органу платник податків обирає самостійно у зручний для нього спосіб, а саме:

- передає самостійно або уповноваженою на це особою;
- надсилає поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;
- передає засобами електронного зв'язку в електронній формі відповідно до вимог чинного законодавства.

Податкова декларація подається до контролюючого органу за звітний (податковий) період в строки, що зазначені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Строки подання податкових декларацій до контролюючих органів

Звітний (податковий) період	Період подання
<i>Календарний місяць</i>	Протягом 20 днів що настають за останнім календарним днем звітного місяця
<i>Календарний квартал (півріччя)</i>	Протягом 40 днів що настають за останнім календарним днем звітного кварталу (півріччя)
<i>Календарний рік</i>	Протягом 60 днів що настають за останнім календарним днем звітного року

Платник податків самостійно обчислює суму **податкового зобов'язання**, яку зазначає у податковій декларації, що подається контролюючому органу у встановлені строки. Суму зазначеного податкового зобов'язання, в поданій податковій декларації, платник податків згідно зі статтею 57 ПКУ [1] повинен сплатити протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання декларації. Суму податкового зобов'язання, визначену у митній декларації, платник податків зобов'язаний сплатити до/або на день подання митної декларації. Податковий агент сплачує суму податкового зобов'язання (суму нарахованого (утриманого) податку) у строки, передбачені окремими статтями ПКУ.

Суми штрафних санкцій та пені, що нараховані контролюючим органом необхідно сплатити протягом 10 днів, що настають за днем отримання податкового повідомлення-рішення, крім випадків, коли протягом такого строку такий платник податків розпочинає процедуру оскарження рішення контролюючого органу.

Податковим законодавством для платника податків передбачена можливість виправлення в майбутніх податкових періодах помилок, що були ним самостійно виявлені в раніше поданих податкових деклараціях (наприклад, не вірно визначені фінансові результати діяльності, сума податкових зобов'язань тощо). В такому випадку, згідно зі статтею 50 ПКУ [1], платник податків може виправити помилки такими способами:

- надіслати до контролюючого органу *уточнюючий розрахунок* до такої декларації і сплатити суму виявленої недоплати та штраф у розмірі 3 % від цієї суми до подання такого розрахунку;
- відповідні уточнені показники зазначити у складі податкової декларації за будь-який наступний податковий період, протягом якого такі помилки були виявлені зі збільшенням податкового звітного зобов'язання на суму виявленої недоплати та штраф у розмірі 5 % від цієї суми.

2.3. Вимоги до підтвердження даних, визначених у податковій звітності

Вимоги до підтвердження даних, визначених у податковій звітності визначені у статті 44 Податкового кодексу України [1]. Так, для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, інформації, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством.

Платникам податків забороняється формування показників податкової звітності, митних декларацій на підставі даних, не підтверджених вищевказаними документами.

Для обрахунку об'єкта оподаткування платник податку на прибуток

використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування.

Платники податку, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності, ведуть облік доходів і витрат та визначають об'єкт оподаткування з податку на прибуток за такими стандартами з урахуванням положень Податкового кодексу України. Такі платники податку при застосуванні положень цього Кодексу, в яких міститься посилання на положення (стандарти) бухгалтерського обліку, застосовують відповідні міжнародні стандарти фінансової звітності.

Юридичні особи (підприємства) – платники єдиного податку, ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат з метою обрахунку об'єкта оподаткування за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Платники податків зобов'язані забезпечити **зберігання документів, не менш як 1095 днів (3 роки)** з дня подання податкової звітності, для складення якої вони були використані, а у разі її неподання – з граничного терміну подання такої звітності.

Облікові документи, що пов'язані з предметом перевірки, проведенням процедури адміністративного оскарження прийнятого за її результатами податкового повідомлення-рішення або судового розгляду, повинні зберігатися до закінчення перевірки та передбаченого законом строку оскарження прийнятих за її результатами рішень та/або вирішення справи судом, але не менше вищевказаних строків (1095 днів).

У разі втрати, пошкодження або дострокового знищення документів, платник податків зобов'язаний у **п'ятиденний строк** письмово повідомити орган державної податкової служби за місцем обліку та митний орган, яким було здійснено митне оформлення відповідної митної декларації.

Відновити втрачені документи платник повинен протягом **90 календарних днів** з дня, що настає за днем надходження повідомлення до органу державної податкової служби, митного органу.

2.4. Види перевірок та порядок їх проведення

З метою контролю дотримання платниками податків (зборів) податкового законодавства контролюючі органи проводять відповідні перевірки, види та порядок проведення яких регулюються положеннями глави 8 «Перевірки» (статті 75-82) Податкового кодексу України [1].

Так, контролюючі органи мають право проводити такі види перевірок: камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні, невиїзні) та фактичні. Їх особливості проведення наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Види перевірок

Вид перевірки	Предмет перевірки
1	2
<i>Камеральна</i>	– підтвердження достовірності даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків та даних системи електронного адміністрування ПДВ, а також даних Єдиного реєстру акцизних накладних та даних системи електронного адміністрування реалізації пального; – своєчасність подання податкових декларацій (розрахунків) та/або своєчасність реєстрації податкових накладних та/або розрахунків коригування до податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних, акцизних накладних та/або розрахунків коригування до акцизних накладних у Єдиному реєстрі акцизних накладних, виправлення помилок у податкових накладних та/або своєчасність сплати узгодженої суми податкового (грошового) зобов'язання виключно на підставі даних, що зберігаються (опрацьовуються) у відповідних інформаційних базах
<i>Документальна</i>	– своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених цим Кодексом податків та зборів;

Продовження таблиці 2.2

1	2
	– дотримання валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи; – дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами)
<i>Фактична</i>	Дотримання норм законодавства з питань: – регулювання обігу готівки; – порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій; – ведення касових операцій; – наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів; – дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами)

Перевірки платників податків можуть проводитися в приміщенні контролюючих органів або за місцем проведення діяльності платника податків чи розташування його об'єкта власності (таблиця 2.3). Розглянемо детальніше особливості проведення визначених видів перевірок.

Камеральна перевірка проводиться посадовими особами контролюючого органу без будь-якого спеціального рішення керівника такого органу або направлення на її проведення. При цьому згода платника податків на таку перевірку та його присутність під час її проведення не обов'язкова. Камеральній перевірці підлягає вся податкова звітність суцільним порядком, інші документи, пов'язані з обчисленням податків (зборів), контролюючі органи не повинні вимагати у платника. Камеральна перевірка податкової декларації або уточнюючого розрахунку може бути проведена лише протягом 30 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку їх подання, а якщо такі документи були надані пізніше, – за днем їх фактичного подання.

Таблиця 2.3

Місце проведення перевірок

Вид перевірки	Місце проведення перевірки	
	в приміщенні контролюючого органу	за місцем проведення діяльності платника податків або розташування його об'єкта власності
<i>Камеральна</i>	+	—
<i>Документальна:</i>	+	+
— <i>планова;</i>	+	+
— <i>позапланова;</i>	+	+
— <i>виїзна;</i>	—	+
— <i>невиїзна;</i>	+	—
— <i>невиїзна позапланова електронна</i>	+	—
<i>Фактична</i>	—	+

За **результатами камеральної перевірки** у разі встановлення порушень **складається акт** у двох примірниках, який підписується посадовими особами такого органу, які проводили перевірку, і після реєстрації у контролюючому органі вручається або надсилається для підписання протягом трьох робочих днів платнику податків.

Документальна планова перевірка проводиться відповідно до затвердженого на поточний рік **плану-графіку перевірок**, який оприлюднюється на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику, до 25 грудня року, що передує року, в якому будуть проводитися такі перевірки.

До плану-графіку проведення документальних планових перевірок відбираються платники податків, які мають ризик щодо несплати податків та зборів, невиконання іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи. Порядок формування та затвердження плану-графіку, перелік ризиків та їх поділ за ступенями визначається [4].

Періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в їх діяльності, який поділяється на високий, середній та незначний. Платники податків в залежності від ступеня ризику включаються до плану-графіка не частіше одного разу на:

- три календарні роки з незначним ступенем ризику;
- два календарні роки з середнім ступенем ризику;
- календарний рік з високим ступенем ризику.

Про проведення документальної планової перевірки платник податків повинен бути повідомлений не пізніше ніж за 10 календарних днів шляхом вручення під розписку чи передачею листом із повідомленням про вручення:

- копії наказу про її проведення;
- письмового повідомлення із зазначенням дати початку її проведення.

Підстави для проведення контролюючими органами **документальної позапланової перевірки** визначені в статті 78 ПКУ [1]. Наприклад, такими підставами можуть бути:

- отримано податкову інформацію, що свідчить про порушення платником податків валютного, податкового та іншого не врегульованого ПКУ, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;
- платником податків не подано в установлений строк податкову звітність та іншу документацію згідно до вимог чинного законодавства;
- платником податків подано контролюючому органу уточнюючий розрахунок з відповідного податку за період, який вже ним перевірявся;
- виявлено недостовірність даних, що містяться у податкових деклараціях, поданих платником податків і на письмовий запит контролюючого органу такий платник не надає пояснення та документальні підтвердження;
- платником податків подано контролюючому органу заперечення до акта перевірки та додаткові документи, або скаргу на прийняте за її результатами податкове повідомлення-рішення, в яких вимагається повний або частковий перегляд результатів перевірки чи скасування прийнятого за

її результатами податкового повідомлення-рішення у разі, коли платник податків у своїй скарзі (запереченнях) посиляється на обставини, що не були досліджені під час перевірки, та об'єктивний їх розгляд неможливий без проведення нової перевірки;

– при отриманні скарг про ненадання платником податків податкової або акцизної накладних покупцю чи про допущення ним помилок при зазначенні обов'язкових реквізитів в таких накладних або порушення граничних термінів їх реєстрації;

– контролюючим органом вищого рівня в порядку контролю за діями (бездіяльністю) посадових осіб контролюючого органу нижчого рівня здійснено перевірку документів обов'язкової звітності платника податків або матеріалів документальної перевірки, проведеної контролюючим органом нижчого рівня, і виявлено невідповідність висновків акта перевірки вимогам законодавства або неповне з'ясування під час перевірки питань, що повинні бути з'ясовані під час перевірки для винесення об'єктивного висновку щодо дотримання платником податків вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;

– у разі отримання інформації про ухилення податковим агентом від оподаткування виплаченої (нарахованої) найманим особам (у тому числі без документального оформлення) заробітної плати, пасивних доходів, додаткових благ, інших виплат та відшкодувань, що підлягають оподаткуванню, у тому числі внаслідок неукладення платником податків трудових договорів з найманими особами згідно із законом, а також здійснення особою господарської діяльності без державної реєстрації та ін.

На початку позапланової документальної перевірки посадова особа контролюючого органу повинна надати платнику податку копію наказу про її проведення.

Слід нагадати, що планові та позапланові документальні перевірки можуть бути виїзними чи невиїзними (див. таблицю 2.3).

Документальна невиїзна позапланова електронна перевірка проводиться на підставі заяви, поданої платником податків з незначним ступенем ризику. До таких платників податків відносяться ті, що:

застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності; є суб'єктами господарювання мікро-, малого та середнього підприємництва.

Строки проведення контролюючими органами планових та позапланових документальних перевірок наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Тривалість проведення документальних перевірок, робочих днів

Вид перевірки	Платники податків		
	великі підприємства	суб'єкти малого бізнесу	інші
<i>Документальна планова перевірка</i>	≤ 30	≤ 10	≤ 20
<i>Позапланова документальна перевірка</i>	≤ 15	≤ 5	≤ 10

Фактична перевірка здійснюється без попередження платника податків (особи). Така перевірка може проводитися на підставі рішення керівника (заступника, уповноваженої особи) контролюючого органу, оформленого наказом, копія якого вручається платнику податків (його уповноваженому представнику; особам, які фактично проводять розрахункові операції) під розписку до початку проведення такої перевірки, та за наявності хоча б однієї з таких підстав:

- за результатами перевірок інших платників податків виявлено факти, які свідчать про можливі порушення платником податків законодавства щодо: виробництва та обігу підакцизних товарів; здійснення ним розрахункових операцій; ведення касових операцій; наявності патентів, ліцензій та інших документів, контроль за наявністю яких покладено на контролюючі органи, та виникає необхідність перевірки таких фактів;

- отримання інформації від державних або місцевих органів самоврядування, яка свідчить про можливі порушення платником податків законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи,

зокрема, щодо здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності патентів, ліцензій та інших документів, контроль за наявністю яких покладено на контролюючі органи, виробництва та обігу підакцизних товарів;

- письмового звернення покупця (споживача), оформленого відповідно до закону, про порушення платником податків порядку проведення розрахункових операцій, касових операцій, патентування або ліцензування;

- неподання суб'єктом господарювання в установлений строк обов'язкової звітності про використання реєстраторів розрахункових операцій, розрахункових книжок та книг обліку розрахункових операцій, подання їх із нульовими показниками;

- отримання інформації про порушення вимог законодавства в частині виробництва, обліку, зберігання та транспортування спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів та цільового використання спирту платниками податків, обладнання акцизних складів витратомірами-лічильниками (рівномірами-лічильниками), а також здійснення функцій, визначених законодавством у сфері виробництва і обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, пального;

- виявлення за результатами попередньої перевірки порушення законодавства з питань: регулювання обігу готівки; порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій; ведення касових операцій; наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів; дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору; оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами);

- отримання інформації про використання праці найманих осіб без належного оформлення трудових відносин та виплати роботодавцями доходів у вигляді заробітної плати без сплати податків до бюджету, а також здійснення фізичною особою підприємницької діяльності без державної реєстрації.

Перед початком фактичної перевірки, з питань дотримання порядку здійснення розрахункових операцій та ведення касових операцій,

посадовими особами контролюючих органів може бути проведена контрольна розрахункова операція.

Під час проведення фактичної перевірки в частині дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами), в тому числі тим, яким установлено випробування, перевіряється наявність належного оформлення трудових відносин, з'ясовуються питання щодо ведення обліку роботи, виконаної працівником, обліку витрат на оплату праці, відомості про оплату праці працівника. Для з'ясування факту належного оформлення трудових відносин з працівником, який здійснює трудову діяльність, можуть використовуватися документи, що посвідчують особу, або інші документи, які дають змогу її ідентифікувати (посадове посвідчення, посвідчення водія, санітарна книжка тощо).

Фактична перевірка проводиться двома і більше посадовими особами контролюючого органу у присутності посадових осіб суб'єкта господарювання або його представника та/або особи, що фактично здійснює розрахункові операції.

Під час проведення перевірки посадовими особами, які здійснюють таку перевірку, може проводитися хронометраж господарських операцій. За результатами хронометражу складається довідка, яка підписується посадовими особами контролюючого органу та посадовими особами суб'єкта господарювання або його представника та/або особами, що фактично здійснюють господарські операції.

Тривалість проведення фактичної перевірки не повинна перевищувати 10 діб. Продовження строку таких перевірок здійснюється за рішенням керівника (заступника, уповноваженої особи) контролюючого органу не більше ніж на 5 діб.

Результати документальних та фактичних перевірок оформлюються у формі акта або довідки, які підписуються посадовими особами контролюючого органу та платниками податків або їх законними представниками (у разі наявності). У разі встановлення під час перевірки порушень складається акт, якщо порушення відсутні – довідка.

Акт (довідка), складений за результатами перевірки та підписаний посадовими особами, які проводили перевірку, надається платнику податків або його законному представнику, який зобов'язаний його підписати. При цьому строк складення акта (довідки) про результати перевірки не зараховується до строку проведення перевірки.

У разі незгоди платника податків з висновками акта (довідки) перевірки, він зобов'язаний їх підписати із зауваженнями, які має право надати разом з підписаним примірником документа. Але вказані обставини порушень не звільняють платника податків від обов'язку сплати визначених контролюючим органом за результатами перевірки грошових зобов'язань.

Крім вище визначених видів перевірок контролюючі органи з метою отримання необхідної податкової інформації при проведенні перевірки конкретного платника податків мають право здійснювати *зустрічні звірки* з його контрагентами – суб'єктами господарювання (покупцями, постачальниками тощо).

Зустрічні звірки не вважаються перевітками і в процесі їх проведення:

- здійснюється зіставлення даних, отриманих від платників податків та інших суб'єктів інформаційних відносин, з метою документального підтвердження господарських відносин з платником податків (зборів), а також підтвердження відносин, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування повноти їх відображення в обліку платника податків;

- забезпечується отримання податкової інформації, необхідної для визначення відповідності умов контрольованої операції згідно до пункту 39.1 ПКУ [1] (принципу «витягнутої руки»).

За результатами зустрічних звірок складається довідка, що надається суб'єкту господарювання у десятиденний строк. Повторне проведення зустрічних звірок контролюючими органами з одного і того самого питання заборонено.

2.5. Відповідальність суб'єктів податкового процесу

Питання відповідальності суб'єктів податкового процесу регулюються положеннями глави 11 Податкового кодексу України [1] та окремими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення [5] та Кримінального кодексу України [6].

Так, згідно зі статтею 109 ПКУ [1], **податковими правопорушеннями** є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, встановлених податковим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену ПКУ та іншими законами України.

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі **види юридичної відповідальності**:

- а) **фінансова**;
- б) **адміністративна**;
- в) **кримінальна**.

Фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Штрафна санкція (фінансова санкція, штраф) – плата у вигляді фіксованої суми або відсотків, що стягується з платника податку у зв'язку з порушенням ним вимог податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи.

Пеня є сумою коштів у вигляді відсотків, нарахована на суми грошових зобов'язань, не сплачених у встановлені законодавством строки.

Засади застосування та суми штрафів і пені визначені статтями 113-132 ПКУ [1]. Наприклад, відповідно до положень пункту 120.1 ПКУ [1], за неподання або несвоєчасне подання платником податків

податкової звітності передбачена фінансова відповідальність у вигляді штрафних (фінансових) санкцій, а саме:

- в розмірі 170 гривень, за кожне неподання (несвоєчасне подання) декларації (розрахунку);

- в розмірі 1020 гривень при повторному порушенні за несвоєчасне подання податкової декларації (розрахунку) платником податків незалежно від виду податку, за яке до такого платника протягом року вже було застосовано штраф за неподання (несвоєчасне подання) податкової декларації (розрахунку) та у період до одного року (до 365 або 366 днів – для високосного року) винесено податкове повідомлення-рішення.

Особливістю фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства є її компенсаційно-каральний характер, який полягає в необхідності відшкодування державі збитків, що виникли внаслідок недотримання надходжень до бюджетів всіх рівнів від податків та зборів. Тобто відповідальність за порушення податкового законодавства об'єднує дві різні моделі юридичної відповідальності: правовідновлювальну (компенсаційну) та штрафну (каральну). Саме це підкреслює стаття 112 ПКУ [1], в якій зазначено, що притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування не звільняє їх посадових осіб за наявності відповідних підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Адміністративна відповідальність є засобом адміністративного впливу на порушників податкового законодавства із застосуванням адміністративно-правових норм. Підставою для адміністративної відповідальності за порушення податкового законодавства є наявність складу адміністративного правопорушення – винної або необережної дії (бездіяльності), що посягає на захищені законом суспільні відносини, за яку законодавством передбачена адміністративна відповідальність.

Особливостями адміністративної відповідальності є:

- застосовується до фізичних осіб та посадовців, винних у податкових правопорушеннях;

- адміністративні санкції не тягнуть за собою судимості;

- застосовується у відношенні до найменш значних податкових

правопорушень (проступків), які за своїм характером відповідно до чинного законодавства не тягнуть кримінальної відповідальності;

- відсутність тяжких правових наслідків.

Діяння, за які передбачена адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства, визначені в Податковому кодексі України [1] та Кодексі України про адміністративні правопорушення [5].

З усіх видів стягнень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, контролюючим органом надано право використовувати лише адміністративні штрафи. Розмір їх визначається положеннями ПКУ в межах, встановлених за скоєння відповідних правопорушень у фіксованих сумах, або в сумах, кратних певному показнику (неоподаткованому мінімуму доходів, мінімальному розміру заробітної плати).

Кримінальна відповідальність застосовується при доказі винності, протиправності, умислу та особливо тяжких наслідках податкового злочину. Кримінальна відповідальність характеризується такими особливостями:

- суб'єктами є виключно фізичні особи;
- регулюється нормами Кримінального кодексу України [6];
- встановлюється лише в судовому порядку;
- має певні процесуальні особливості.

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) вважається злочином у сфері господарської діяльності згідно з Кримінальним кодексом України і регулюється положеннями статті 212 цього кодексу, зміст якої наведено у вигляді таблиці 2.5.

Під **значним розміром коштів** розуміють суми податків (зборів), які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян; під **великим розміром коштів** розуміють суми податків (зборів), які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян; під **особливо великим розміром коштів** розуміють суми податків (зборів), які в сім тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Таблиця 2.5

Зміст статті 212 «Ухилення від сплати податків, зборів
(обов'язкових платежів)» Кримінального кодексу України [6]

Частини статті 212 [6]	Вид діянь	Види покарань
1	2	3
1	Умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах	Штраф від 5 до 10 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого
2	Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах	Штраф від 10 до 15 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років

Продовження таблиці 2.5

1	2	3
3	Діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах	Штраф від 15 до 25 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна
4	Особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами 1-2 або діяння, передбачені частиною 3 цієї статті, але до притягнення її до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня)	Звільняється від кримінальної відповідальності
5	Діяння, передбачені частинами 1-3 цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно до підрозділу 9- ² розділу XX «Перехідні положення» ПКУ [1]	-

Слід зазначити, що на підприємствах для порушників податкового законодавства можуть застосовувати і дисциплінарну відповідальність.

Дисциплінарна відповідальність – форма впливу адміністрації підприємства за здійснення відповідальними працівниками дисциплінарних провин, пов'язаних з податковими правопорушеннями. Дані правопорушення пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням уповноваженим працівником конкретного підприємства обов'язків з обчисленням, сплатою податків (зборів), подачею податкової звітності тощо. При невиконанні таким працівником персональних функцій в процесі обліку, розрахунку та сплати податків і зборів відповідальність настає у встановленому трудовим законодавством порядку.

Основними причинами здійснених правопорушень в облікових записах, порядку складання та подання податкової звітності є свідомі і несвідомі дії посадових осіб підприємства, які займаються обробкою інформації, пов'язаною з обчисленням податків (зборів).

Свідомі дії щодо заниження сум податків (зборів), або ухилення від їх сплати чи подачі декларації призводять до обману держави.

Несвідомі дії при обробці інформації призводять до виникнення помилок як в облікових документах, так і в податкових деклараціях. Такими діями може бути і недбалість працівника, що призвела до порушення строків подання ним податкової звітності до контролюючих органів чи термінів сплати податків (зборів). Несвідомі дії працівників можуть бути пов'язані з їх:

- перевтомою чи стресом;
- неякісним ставленням до виконання своїх службових обов'язків;
- низьким рівнем кваліфікації тощо.

З метою уникнення випадків викривлення інформації щодо визначення сум податків (зборів), їх обліку, порушення строків здачі звітності та перерахувань до бюджету на підприємстві розробляються та затверджуються наказом відповідні заходи з дисциплінарної відповідальності посадових осіб.

2.6. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. В які строки необхідно подати декларацію до податкової служби, якщо звітним (податковим) періодом вважається місяць?
2. Які нормативно-правові акти регулюють податкову систему України?
3. В якому розділі та статті Податкового кодексу України надаються тлумачення термінів (понять)?
4. Що є податковою звітністю згідно з Податковим кодексом України?
5. Які права надані платнику податків?
6. В яких випадках податкова звітність не визнається чинною та не може бути прийнятою контролюючими органами?
7. В який строк надається податкова декларація в контролюючі органи при квартальному податковому періоді?
8. З яких причин проводиться фактична перевірка та в які строки?
9. Які документи перевіряються при позаплановій невізній перевірці?
10. Який нормативно-правовий документ регулює питання адміністрування податків?
11. На кого покладений контроль за своєчасністю сплати податків?
12. В якому розділі та статтях Податкового кодексу України розкриваються питання щодо податкових консультацій?
13. В яких випадках контролюючі органи проводять зустрічні звірки?
14. За які порушення податкового законодавства настає кримінальна відповідальність?
15. Охарактеризуйте види відповідальності за податкові правопорушення.

Завдання 2.1. Сформулюйте лаконічною мовою права та обов'язки платників податків (стаття 17 ПКУ [1]) й посадових осіб контролюючих органів (стаття 20 ПКУ [1]).

Результати оформити у вигляді таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Права суб'єктів процесу оподаткування

Права	
платників податків (стаття 17 ПКУ [1])	контролюючих органів (стаття 20 ПКУ [1])
...	...
...	...

Завдання 2.2. Сформулюйте лаконічною мовою обов'язки платників податків (стаття 16 ПКУ [1]) й посадових осіб контролюючих органів (стаття 21 ПКУ [1]).

Результати оформити у вигляді таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Обов'язки суб'єктів процесу оподаткування

Обов'язки	
платників податків (стаття 16 ПКУ [1])	посадових осіб контролюючих органів (стаття 21 ПКУ [1])
...	...
...	...

Завдання 2.3. Оформити реквізитну частину декларації акцизного податку за вихідними даними:

- підприємство: Товариство з обмеженою відповідальністю «Колос»;
- декларація звітна за вересень 20XXр.;
- вид діяльності: роздрібна торгівля підакцизними товарами;
- податковий номер платника податку – 2752639176;
- податкова адреса: 49000, м. Дніпро, вул. Технічна, буд. 27; тел. (065) 376-28-634;
- контролюючий орган: Державна податкова інспекція у Чечеловському районі м. Дніпра Головного управління ДФС у Дніпропетровській області.

Форма декларації акцизного податку наведена в [7].

3. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

Оподаткування прибутку підприємств регламентується положеннями III розділу Податкового кодексу України [1]. Положення даного розділу набули чинності з 01.04.2011 р. (на сьогодні із змінами).

3.1. Платники податку на прибуток підприємств

Перелік платників податку на прибуток визначений статтею 133 ПКУ [1].

*Платниками податку з числа **резидентів** є:*

- суб'єкти господарювання – юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність на території України, так і за її межами;

- суб'єкти господарювання – юридичні особи, що обрали спрощену систему оподаткування, є платниками податку на прибуток за таких умов:

- 1) при виплаті доходів (прибутків) нерезиденту із джерелом їх походження з України в порядку, визначеному пунктом 141.4 ПКУ [1];

- 2) при отриманні скоригованого прибутку контрольованої іноземної компанії, що оподатковується в порядку, визначеному статтею 39 ПКУ [1].

- Управитель фонду операцій з нерухомістю, який здійснює діяльність відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» щодо операцій і результатів діяльності із довірчого управління, що здійснюється таким управителем через фонд;

- фізичні особи - підприємці, у тому числі такі, що обрали спрощену систему оподаткування, та фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, щодо виплачених нерезиденту доходів (прибутків) із джерелом їх походження з України, що оподатковуються в порядку, визначеному пунктом 141.4 ПКУ [1];

- юридичні особи, що утворені відповідно до законодавства інших країн (іноземні компанії) та мають місце ефективного управління на території України.

Платниками податку на прибуток з числа нерезидентів є:

- юридичні особи, будь-якої організаційно-правової форми, що отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України;

- нерезиденти, які здійснюють господарську діяльність на території України через постійне представництво та/або отримують доходи із джерелом походження з України, та інші нерезиденти, на яких покладено обов'язок сплачувати податок згідно з положеннями ПКУ [1].

Згідно з пунктами 133.4 та 133.5 ПКУ [1] *не є платниками податку на прибуток підприємств:*

- *неприбуткові організації*, що відповідають вимогам підпункту 133.4.6 ПКУ, а саме: внесені до Реєстру неприбуткових організацій (бюджетні установи; громадські об'єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, благодійні організації, пенсійні фонди; спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб; житлово-будівельні кооперативи, дачні (дачно-будівельні), садівничі та гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства); об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників жилих будинків; професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок, а також організації роботодавців та їх об'єднання; сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; інші юридичні особи, діяльність яких відповідає вимогам цього пункту).

- *суб'єкти господарювання (юридичні особи), що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності* (крім випадків, передбачених пунктом 133.1 ПКУ [1]).

3.2. Об'єкт та база оподаткування податку на прибуток

Згідно зі статтею 134 ПКУ [1], *об'єктом оподаткування податком на прибуток підприємств є:*

- прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення)

фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до статей 138-140 ПКУ [1];

- дохід за договорами страхування;
- дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню, з джерелом походження з України;
- дохід суб'єктів, які здійснюють випуск та проведення лотерей;
- дохід організаторів азартних ігор, отриманий від діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, крім доходу, отриманого від організації та проведення азартних ігор у залах гральних автоматів, зменшеного на суму виплачених виплат гравцю, що підлягає оподаткуванню згідно з пунктом 141.5 ПКУ [1];
- дохід, отриманий від організації та проведення азартних ігор у залах гральних автоматів;
- скоригований прибуток контрольованої іноземної компанії, визначений відповідно до статті 39² ПКУ [1];
- операції резидентів Дія Сіті – платників податку на особливих умовах, що підлягають оподаткуванню згідно зі статтями 135, 137, 141 ПКУ [1].

Базою оподаткування податком на прибуток підприємств є грошове вираження об'єкту оподаткування.

3.3. Різниці, що коригують фінансовий результат до оподаткування

Фінансовий результат до оподаткування коригується на різниці, що виникають при:

- *нарахуванні амортизації необоротних активів* (стаття 138 ПКУ [1]);
- *формуванні резервів (забезпечень)* (стаття 139 ПКУ [1]);
- *здійсненні фінансових операцій* (стаття 140 ПКУ [1]).

Слід зазначити, що для платника податку, у якого річний дохід (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку, за останній річний звітний період не перевищує 40 мільйонів гривень, має право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на всі різниці (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років). Про прийняте рішення платник податку зазначає у податковій декларації з податку на прибуток підприємств, що подається за звітний рік. Якщо ж річний дохід такого платника податку в будь-якому наступному році перевищуватиме 40 мільйонів гривень, то починаючи з такого року необхідно буде коригувати фінансовий результат до оподаткування на всі різниці, визначені статтями 138-140 ПКУ [1].

Перелік різниць, що виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів та коригують фінансовий результат до оподаткування відповідно до статті 138 ПКУ [1], наведений в таблиці 3.1.

Суми різниць, що виникають при формуванні резервів (забезпечень) та коригують фінансовий результат до оподаткування відповідно до статті 139 ПКУ [1], наведені в таблиці 3.2.

Перелік різниць, що виникають при здійсненні фінансових операцій та коригують фінансовий результат до оподаткування відповідно до статті 140 ПКУ [1], наведений в таблиці 3.3.

3.4. Ставки податку, порядок його обчислення й сплати

Ставки податку на прибуток підприємств визначені статтею 136 ПКУ [1].

Базова (основна) ставка податку на прибуток для підприємств становить 18%.

Базова (основна) ставка податку на прибуток щодо банків становить 25% для цілей:

- оподаткування прибутку банку;
- оподаткування скоригованого прибутку контрольованої іноземної компанії банку;
- виплати дивідендів банками.

Таблиця 3.1

Різниці, що виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів та коригують фінансовий результат до оподаткування

Коригування фінансового результату	Сума різниці, на яку корегується фінансовий результат
1	2
Збільшення	Сума нарахованої амортизації основних засобів та/або нематеріальних активів відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) або міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ)
	Сума уцінки та втрат від зменшення корисності основних засобів та/або нематеріальних активів, включених до витрат звітного періоду відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів та/або нематеріальних активів, визначеної відповідно до НП(С)БО або МСФЗ, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта
	Сума залишкової вартості окремого об'єкта невиробничих основних засобів та/або невиробничих нематеріальних активів, визначеної відповідно до НП(С)БО або МСФЗ, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта
	Сума витрат на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів чи невиробничих нематеріальних активів, віднесених до витрат відповідно до НП(С)БО або МСФЗ

1	2
<i>Зменшення</i>	Сума розрахованої амортизації основних засобів та/або нематеріальних активів відповідно до пункту 138.3 ПКУ [1]
	Сума залишкової вартості окремого об'єкта невиробничих основних засобів та/або невиробничих нематеріальних активів
	Сума дооцінки основних засобів та/або нематеріальних активів у межах попередньо віднесених до витрат уцінки відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума вигід від відновлення корисності основних засобів та/або нематеріальних активів у межах попередньо віднесених до витрат втрат від зменшення корисності основних засобів або нематеріальних активів відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума первісної вартості придбання або виготовлення окремого об'єкта невиробничих основних засобів та/або невиробничих нематеріальних активів та витрат на їх ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення, у тому числі віднесених до витрат відповідно до НП(С)БО або МСФЗ, у разі продажу такого об'єкта невиробничих основних засобів або нематеріальних активів, але не більше суми доходу (виручки), отриманої від такого продажу

Таблиця 3.2

Різниці, що виникають при формуванні резервів (забезпечень) та
коригують фінансовий результат до оподаткування

Вид резервів (забезпечень)	Коригування фінансового результату	Сума різниці, на яку корегується фінансовий результат
1	2	3
Забезпечення для відшкодування наступних (майбутніх) витрат	Збільшення	Сума витрат на створення забезпечень (резервів) для відшкодування наступних (майбутніх) витрат (крім забезпечення (резерву) витрат на оплату відпусток працівникам, інших виплат, пов'язаних з оплатою праці, та витрат на сплату єдиного соціального внеску, що нараховується на такі виплати) відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Зменшення	Сума використання створених забезпечень (резервів) витрат (крім забезпечення (резерву) витрат на оплату відпусток працівникам, інших виплат, пов'язаних з оплатою праці, та витрат на сплату єдиного соціального внеску, що нараховується на такі виплати), сформованого відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
		Сума коригування (зменшення) забезпечень (резервів) для відшкодування наступних (майбутніх) витрат (крім забезпечення (резерву) на відпустки працівникам, інших виплат, пов'язаних з оплатою праці, та витрат на сплату єдиного соціального внеску, що нараховується на такі виплати), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до НП(С)БО або МСФЗ

1	2	3
Резерв сумнівних боргів або резерв очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів)	Збільшення	Сума витрат на формування резерву сумнівних боргів або резерву очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів) відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
		Сума витрат від списання дебіторської заборгованості понад суму резерву сумнівних боргів або понад суму резерву очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів)
	Зменшення	Сума коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів або резерву очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
		Сума списаної дебіторської заборгованості (у тому числі за рахунок створеного резерву сумнівних боргів або резерву очікуваних кредитних збитків (зменшення корисності активів), що відповідає ознакам, визначеним підпунктом 14.1.11 ПКУ [1])

1	2	3
<i>Резерви банків та небанківських фінансових установ</i>	<i>Збільшення</i>	Сума використання резерву для списання (відшкодування) активу, який не відповідає ознакам, визначеним підпунктом 14.1.11 ПКУ [1]
		Сума використання резерву у зв'язку із припиненням визнання активу при прощенні заборгованості фізичних осіб, які є пов'язаними з таким кредитором або перебувають з таким кредитором у трудових відносинах, або перебували з таким кредитором у трудових відносинах і період між датою припинення трудових відносин таких осіб та датою прощення їхньої заборгованості не перевищує 3 роки
	<i>Зменшення</i>	Сума списання у попередніх звітних періодах активу, який у звітному періоді набув ознак, визначених підпунктом 14.1.11 ПКУ [1]
		Сума доходів (зменшення витрат) від погашення раніше списаної за рахунок резерву заборгованості, яка не відповідає ознакам, визначеним підпунктом 14.1.11 ПКУ [1]

Таблиця 3.3

Різниці, що виникають при здійсненні фінансових операцій та
коригують фінансовий результат до оподаткування

Коригування фінансового результату	Сума різниці, на яку корегується фінансовий результат
1	2
Зменшення	Сума процентів, зменшена щорічно на 5%, яка збільшила фінансовий результат до оподаткування минулих періодів
	Сума уцінки, врахованої у фінансовому результаті до оподаткування в поточному податковому (звітному) періоді на інструменти власного капіталу, перекласифіковані у фінансові зобов'язання відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума нарахованих доходів від участі в капіталі інших платників податку на прибуток підприємств, платників єдиного податку
	Сума від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років
	Сума субсидій, отриманих платником податку – суб'єктом кінематографії України для повернення частини кваліфікованих витрат, здійснених при виробництві (створенні) фільму та включених до складу доходів звітного періоду відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума бюджетних грантів, отриманих платником податку та включених до складу доходів звітного періоду відповідно до НП(С)БО або МСФЗ

1	2
Збільшення	Сума перевищення нарахованих у бухгалтерському обліку процентів за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями
	Сума відсотків та дооцінки, врахованих у фінансовому результаті до оподаткування у поточному податковому (звітному) періоді на інструменти власного капіталу, перекласифіковані у фінансові зобов'язання відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума перевищення ціни, визначеної за принципом «витягнутої руки», над договірною (контрактною) вартістю (вартістю, за якою відповідна операція повинна відображатися при формуванні фінансового результату до оподаткування згідно з правилами бухгалтерського обліку) реалізованих товарів (робіт, послуг) при здійсненні контрольованих операцій у випадках, визначених статтею 39 ПКУ [1] за результатами податкового (звітного) року
	Сума перевищення договірної (контрактної) вартості (вартості, за якою відповідна операція повинна відображатися при формуванні фінансового результату до оподаткування згідно з правилами бухгалтерського обліку) придбаних товарів (робіт, послуг) над ціною, визначеною за принципом «витягнутої руки», при здійсненні контрольованих операцій у випадках, визначених статтею 39 ПКУ [1] за результатами податкового (звітного) року
	Сума втрат від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства, розрахованих за методом участі в капіталі або методом пропорційної консолідації

1	2
Збільшення	Сума 30% вартості товарів, у тому числі необоротних активів (крім активів з права користування за договорами оренди), робіт та послуг, придбаних у неприбуткових організацій, внесених до Реєстру неприбуткових установ та організацій на дату такого придбання, крім випадків, коли сума вартості товарів, у тому числі необоротних активів (крім активів з права користування за договорами оренди), робіт та послуг, придбаних у таких організацій, сукупно протягом звітного (податкового) року не перевищує 25 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 01 січня звітного (податкового) року, та крім бюджетних установ Накопичувального фонду, недержавних пенсійних фондів і неприбуткової організації, яка є об'єднанням страховиків, якщо участь страховика у такому об'єднанні є умовою проведення діяльності такого страховика відповідно до закону
	Сума 30 % вартості товарів, у тому числі необоротних активів, робіт та послуг (крім операцій, визнаних контрольованими відповідно до статті 39 [1]), реалізованих на користь нерезидентів, зареєстрованих у державах (на територіях), включених до переліку держав (територій), затвердженого Кабінетом Міністрів України відповідно до підпункту 39.2.1.2 ПКУ [1]
	Сума витрат по нарахуванню роялті
	Сума коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного року неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій на дату такого перерахування коштів, передачі товарів, робіт, послуг (крім неприбуткової організації, яка є об'єднанням страховиків, якщо участь

1	2
<i>Збільшення</i>	страховика у такому об'єднанні є умовою проведення його діяльності відповідно до закону, та неприбуткових організацій, до яких застосовуються положення підпункту 140.5.14 ПКУ [1]) у розмірі, що перевищує 4 % оподатковуваного прибутку попереднього звітного року
	Сума перерахованої безповоротної фінансової допомоги (безоплатно наданих товарів, робіт, послуг) особам, що не є платниками податку (крім фізичних осіб, які є платниками податку на доходи фізичних осіб), та платникам податку, які оподатковуються за ставкою 0% відповідно до пункту 44 розділу XX ПКУ [1], крім безповоротної фінансової допомоги (безоплатно наданих товарів, робіт, послуг), перерахованої неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій на дату такого перерахування коштів, передачі товарів, робіт, послуг, для яких застосовується положення підпункту 140.5.9 ПКУ [1]
	Сума витрат від визнаних штрафів, пені, неустойок, відшкодування збитків, компенсації недержаного доходу (упущеної вигоди), нарахованих відповідно до цивільного законодавства та цивільно-правових договорів, у тому числі у сфері зовнішньоекономічної діяльності, на користь осіб, які не є платниками податку (крім фізичних осіб, які є платниками податку на доходи фізичних осіб), та на користь платників податку, які оподатковуються за нульовою ставкою відповідно до пункту 44 підрозділу 4 розділу XX ПКУ [1], а також на суму штрафів, пені, нарахованих контролюючими органами та іншими органами державної влади за порушення вимог законодавства

1	2
Збільшення	Сума витрат, понесених платником податку у поточному звітному періоді за рахунок раніше отриманих субсидій для повернення частини кваліфікованих витрат відповідно до Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», але не більше суми такої субсидії, здійснених при виробництві (створенні) фільму та включених до складу витрат поточного звітного періоду відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного року дитячо-юнацьким спортивним школам, центрам олімпійської підготовки, школам вищої спортивної майстерності, центрам фізичної культури і спорту інвалідів, спортивним федераціям з олімпійських видів спорту, що є неприбутковими організаціями, внесеними до Реєстру неприбуткових установ та організацій, на дату такого перерахування коштів, передачі товарів, робіт, послуг у розмірі, що перевищує 8% оподатковуваного прибутку попереднього звітного року
	Сума витрат, пов'язаних із виконанням умов договору про надання бюджетного гранту, понесених у поточному звітному періоді за рахунок таких грантів та включених до складу витрат поточного звітного періоду відповідно до НП(С)БО або МСФЗ
	Сума вартості майна, робіт, послуг (крім роялті), придбаного (придбаних) резидентом Дія Сіті - платником податку на прибуток підприємств на загальних підставах у платників єдиного податку протягом податкового (звітного) року, в розмірі, що перевищує 20% суми витрат від будь-якої діяльності, визначених за показниками Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) за попередній річний звітний період

Під час провадження страхової діяльності юридичних осіб – резидентів одночасно із базовою ставкою податку на прибуток 18%, застосовуються ставки податку на дохід у таких розмірах:

- 3% від суми страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування. При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу об'єкта оподаткування страховика тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування;

- 0% від суми страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії, та договорів довгострокового страхування життя, договорів добровільного медичного страхування, договорів страхування.

Під час провадження діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, лотерей одночасно із ставкою податку на прибуток 18% застосовують ставки податку на дохід у розмірі:

- 10% дохід, отриманий від організації та проведення азартних ігор у залах гральних автоматів;

- 18% дохід, отриманий від діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, крім доходу, отриманого від організації та проведення азартних ігор у залах гральних автоматів, зменшеного на суму виплачених виплат гравцю;

- 30% дохід, отриманий від провадження діяльності з випуску та проведення лотерей.

До доходів, отриманих нерезидентами в Україні, застосовуються ставки податку на прибуток (0%, 4%, 5%, 6%, 12%, 15%, 18%) в залежності від випадків, встановлених пунктом 141.4 ПКУ [1].

Порядок обчислення та сплати податку на прибуток визначені в статті 137 ПКУ [1]. Відповідно, податок на прибуток нараховується платником самостійно від податкової бази за встановленою ставкою.

Податковими (звітними) періодами для податку на прибуток підприємств є календарні: квартал, півріччя, три квартали, рік. При цьому податкова декларація розраховується наростаючим підсумком. Терміни подачі декларації до контролюючого органу: квартальні – 40 днів; річна – 60 днів після закінчення звітного періоду.

Сплатити підприємству в бюджет суму податку на прибуток, що визначена в декларації, необхідно не пізніше 10 днів з граничного терміну подачі такої декларації до контролюючого органу.

3.5. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. До якого виду податків відносять податок на прибуток підприємств?
2. Хто вважається платником податку на прибуток підприємств?
3. Що визнають об'єктом оподаткування податком на прибуток підприємств?
4. Що є базою оподаткування податком на прибуток підприємств?
5. Які юридичні особи не вважаються платниками податку на прибуток підприємств?
6. На які різниці коригують фінансовий результат до оподаткування?
7. За яких умов платник податку на прибуток підприємств може не застосовувати коригування фінансового результату до оподаткування?
8. Назвіть різниці, що виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів та зменшують фінансовий результат до оподаткування.
9. В якій статті ПКУ [1] визначені ставки податку на прибуток підприємств?
10. Назвіть основні ставки податку на прибуток для підприємств та банків.
11. За якою ставкою оподатковується дохід, отриманий в результаті проведення лотерей?

12. Що вважається податковим (звітним) періодом для податку на прибуток підприємств?

Завдання 3.1. Для усвідомлення питань з оподаткування підприємств податком на прибуток вивчити склад витрат, що визначений НП(С)БО №16 «Витрати» [8]. Результати досліджень узагальнити у вигляді таблиці 3.4 (доповнити інформацію).

Таблиця 3.4

Склад витрат підприємства

Витрати	Склад витрат за економічним змістом	Детальний склад витрат
Виробнича собівартість	прямі матеріальні витрати	вартість сировини.....
	прямі витрати на оплату праці	...
	...	
Собівартість реалізації	виробнича собівартість продукції, що була реалізована	...
	...	...
Витрати операційної діяльності	...	...
	...	...
	...	...

Завдання 3.2. ТОВ «Весна» на початку року придбало офісні меблі вартістю 12000 грн (у тому числі ПДВ), строк їх корисного використання прийнятий за вимогами підпункту 138.3.3 ПКУ [1], ліквідаційна вартість – 600 грн. На підприємстві застосовується прямолінійний метод нарахування амортизації. Визначити, яка сума амортизаційних відрахувань припадатиме на кожен рік експлуатації об’єкта.

Завдання 3.3. Визначити фінансовий результат діяльності підприємства та податок на прибуток за такими даними, тис. грн: доход від реалізації продукції – 3720 (у тому числі ПДВ); собівартість реалізованої продукції – 2450; відсотки за кредит – 20; адміністративні витрати – 100; фонд оплати праці виробничих робітників – 150; інші витрати діяльності – 120.

Завдання 3.4. Розрахувати суму податку на прибуток, якщо у податковому періоді ПАТ «Зоря» реалізувало продукцію з наступною оплатою: ТОВ «Колос» на суму 600000 грн (у тому числі ПДВ); ПАТ «Альфа» на суму 1800000 грн (у тому числі ПДВ). Від ДП «Техмет» надійшла передплата за продукцію 420000 грн. Собівартість реалізованої продукції склала 1586000 грн, витрати на збут – 70000 грн, адміністративні витрати – 115000 грн. Перераховано ФОП Костенко Р.Д. (платник єдиного податку) за отримані в звітному періоді транспортні послуги – 25000 грн.

4. ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ (ПДФО)

Оподаткування доходів фізичних осіб регламентується положеннями IV розділу Податкового кодексу України [1].

4.1. Платники ПДФО та об'єкт оподаткування

Платниками податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) відповідно до статті 162 ПКУ [1] є:

- фізична особа – резидент, яка отримує доходи з джерелом їх надходження в Україні та іноземні доходи;
- фізична особа – резидент, яка володіє та/або користується (орендує (суборендує), на умовах емфітевзису, постійно користується) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, у частині мінімального податкового зобов'язання;
- фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерелом їх надходження в Україні;
- податковий агент.

Податковий агент щодо ПДФО – юридична або самозайнята особа, представництво нерезидента-юридичної особи, які незалежно від форми нарахування (виплати, надання) доходу (у грошовій або не грошовій формі) зобов'язанні нараховувати, утримувати та сплачувати податок до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що їй виплачуються, вести податковий облік, подавати звітність та нести відповідальність за порушення норм та порядку, передбачених ПКУ [1].

Слід зазначити, якщо фізична особа – платник ПДФО вперше отримує оподатковувані доходи всередині податкового періоду, то перший податковий період розпочинається з дня отримання цих доходів.

Об'єкт оподаткування ПДФО визначено в статті 163 ПКУ [1].

Об'єктом оподаткування резидента щодо ПДФО є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);

– іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Об'єктом оподаткування нерезидента щодо ПДФО є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання).

4.2. Поняття, склад загального оподатковуваного доходу

Базою оподаткування ПДФО є загальний оподатковуваний дохід (стаття 164 ПКУ [1]).

Загальний оподатковуваний дохід – будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

Загальний оподатковуваний дохід складається з доходів, які:

- остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);
- оподатковуються у складі загального річного оподатковуваного доходу;
- оподатковуються за інших правил, визначених [1].

Загальний місячний оподатковуваний дохід складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених, наданих) протягом звітного місяця.

Загальний річний оподатковуваний дохід дорівнює сумі загальних місячних оподатковуваних доходів, іноземних доходів, отриманих протягом звітного року, доходів, отриманих фізичною особою - підприємцем від провадження господарської діяльності та доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність.

До **загального місячного (річного) оподатковуваного доходу** платників ПДФО відповідно до **пункту 164.2 ПКУ [1]** відносять:

- доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового договору (контракту);

- суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платником відповідно до умов цивільно-правового договору;
- доходи від продажу об'єктів майнових і немайнових прав;
- частина доходів від операцій з майном (продаж або обмін об'єктів нерухомості);
- дохід від надання майна в лізинг, оренду або суборенду (строкове володіння та/або користування);
- пасивні доходи та доходи у вигляді виграшів, призів;
- інвестиційний прибуток від проведення платником податку операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах;
- дохід у вигляді вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна;
- сума надміру витрачених коштів (електронних грошей), отриманих платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки;
- кошти або майно (нематеріальні активи), отримані платником податку як хабар, викрадені чи знайдені як скарб, не зданий державі згідно із законом, у сумах, які визначені обвинувальним вироком суду незалежно від призначеної ним міри покарання;
- тощо.

Доходи, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу визначені в **статті 165 ПКУ [1]**.

4.3. Умови застосування податкових соціальних пільг та знижки

Згідно з положеннями ст. 169 ПКУ [1], платник ПДФО має право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму **податкової соціальної пільги**. При цьому, сума доходу платника податку не повинна перевищувати прожитковий мінімум працездатної особи (станом на 01 січня звітного року), помножений на 1,4 та округлений до найближчих 10 грн.

Перелік податкових соціальних пільг наданий в пункті 169.1 ПКУ [1]. Зокрема, загальний розмір податкової соціальної пільги для будь-якого платника ПДФО становить 50% прожиткового мінімуму працездатної особи станом на 1 січня звітного року.

Відповідно до статті 166 ПКУ [1] платники ПДФО мають право на **податкову знижку** за наслідками звітного податкового року. Для реалізації права на податкову знижку платнику податку необхідно заповнити та подати податкову декларацію про майновий стан і доходи до 31 грудня року наступного за звітним.

До податкової знижки включаються фактично здійснені протягом звітного року платником податку витрати, підтверджені відповідними платіжними та розрахунковими документами, зокрема квитанціями, фіскальними або товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, що ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) і особу, яка звертається за податковою знижкою (їх покупця (отримувача), а також копіями договорів за їх наявності, в яких обов'язково повинно бути відображено вартість таких товарів (робіт, послуг) і строк оплати за такі товари (роботи, послуги).

Копії вище зазначених документів (крім електронних розрахункових документів) надаються разом з податковою декларацією з ПДФО. Оригінали таких документів не надсилаються контролюючому органу, але підлягають зберіганню платником податку протягом строку давності.

У разі якщо відповідні витрати підтверджені електронним розрахунковим документом, платник податків зазначає в декларації лише реквізити електронного розрахункового документа.

Перелік витрат, дозволених до включення до податкової знижки визначені пункті 166.3 ПКУ [1], зокрема:

- частина суми процентів, сплачених платником податку за користування іпотечним житловим кредитом;
- сума коштів або вартість майна, перерахованих (переданих) платником податку у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям у розмірі, що не перевищує 4 відсотків суми його загального оподаткованого доходу такого звітного року;

– сума коштів, сплачених платником податку на користь вітчизняних закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення;

– сума коштів, сплачених платником податку на користь закладів охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з його лікування або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків (донорських компонентів, протезно-ортопедичних пристосувань, виробів медичного призначення для індивідуального користування осіб з інвалідністю);

– сума коштів, сплачених платником податку у зв'язку із переобладнанням транспортного засобу, що йому належить, з використанням у вигляді палива моторного сумішевого, біоетанолу, біодизелю, стиснутого або скрапленого газу, інших видів біопалива;

– сума витрат платника податку на сплату видатків на будівництво (придбання) доступного житла, визначеного законом, у тому числі на погашення пільгового іпотечного житлового кредиту, наданого на такі цілі, та процентів за ним;

– сума коштів у вигляді орендної плати за договором оренди житла (квартири, будинку), оформленим відповідно до вимог чинного законодавства, фактично сплачених платником податку, який має статус внутрішньо переміщеної особи, та інші.

Платник податку має право скористатися податковою знижкою виключно за умови, що він та/або члени його сім'ї першого ступеня споріднення:

– не мають у власності придатної для проживання житлової нерухомості, розташованої поза межами тимчасово окупованої території України;

– не отримують передбачених законодавством України бюджетних виплат для покриття витрат на проживання.

Розмір такої знижки не може перевищувати суму річного загального оподаткованого доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата.

4.4. Ставки ПДФО

Ставки ПДФО в залежності від отриманих видів доходів визначені в статтях 167, 172-174, 177, 178 ПКУ [1].

Зокрема, застосовуються такі *ставки ПДФО*:

1) 18 % бази оподаткування щодо доходів, нарахованих у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами;

2) 18% на доходи, що отримані як виграш, приз чи дарунок (крім дарунків чи призів переможцям (призерам) спортивних змагань, вартість яких не перевищує 25% однієї мінімальної заробітної плати станом на 01 січня звітного року;

3) ставки податку на пасивні доходи до бази оподаткування встановлюються у таких розмірах:

- 18% – для пасивних доходів, що отримані у вигляді процентів від вкладів на депозитних банківських рахунках, у кредитних спілках тощо;

- 5% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування);

- 9% для доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток;

4) ставки податку від продажу майна:

- 5% – для доходів від продажу протягом звітного року більш як одного з об'єктів нерухомості (житлового будинку, квартири або їх частини, кімнати, дачного будинку, об'єкта незавершеного будівництва, земельної ділянки);

- 5% – для доходів від продажу протягом звітного року одного або двох об'єктів рухомого майна (легкового автомобіля, мотоцикла, мопеда);

– 18% – для доходів від продажу протягом звітного року трьох та більше об'єктів рухомого майна (легкового автомобіля, мотоцикла, мопеда);

5) ставки податку на вартість об'єкта спадщини:

– 0% вартості власності, що успадковується членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення;

– 0% вартості власності, що успадковується особою, яка є інвалідом I групи або має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування чи є дитиною-інвалідом;

– 5% вартості спадщини для спадкоємців, що не є членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення;

– 18 % вартості спадщини, отриманої будь-яким спадкоємцем від спадкодавця – нерезидента, та будь-якого об'єкта спадщини, що успадковується спадкоємцем – нерезидентом;

6) 18 % бази оподаткування щодо перевищення суми пенсії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно до закону), щомісячного довічного грошового утримання, які отримуються платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом.

4.5. Порядок нарахування, утримання та сплати ПДФО до бюджету

Порядок нарахування, утримання та сплати ПДФО до бюджету визначений в статті 168 ПКУ [1].

Податковий агент, який нараховує (виплачує, надає) оподатковуваний дохід на користь платника податку, зобов'язаний утримувати податок із суми такого доходу за його рахунок, використовуючи відповідну ставку податку. Податок сплачується (перераховується) до відповідного бюджету під час виплати оподаткованого доходу єдиним платіжним документом. Банки, небанківські надавачі платіжних послуг приймають платіжні документи на виплату доходу лише за умови одночасного подання платіжної інструкції на перерахування цього податку до відповідного бюджету або платіжної інструкції на зарахування коштів у сумі цього податку на єдиний рахунок, визначений статтею 35¹ ПКУ [1].

Якщо оподатковуваний дохід надається у негрошовій формі чи

виплачується готівкою з каси податкового агента, податок сплачується (перераховується) до бюджету протягом трьох операційних днів з дня, що настає за днем такого нарахування (виплати, надання).

Якщо оподатковуваний дохід нараховується податковим агентом, але не виплачується (не надається) платнику податку, то податок, який підлягає утриманню з такого доходу, підлягає перерахуванню до бюджету податковим агентом у строки, встановлені для місячного податкового періоду.

***Платник податку**, що отримує доходи від особи, яка не є податковим агентом, та іноземні доходи, зобов'язаний включити суму таких доходів до загального річного оподатковуваного доходу та подати податкову декларацію за наслідками звітного податкового року, а також сплатити податок з таких доходів.*

Особою, яка не є податковим агентом, вважається нерезидент або фізична особа, яка не має статусу суб'єкта підприємницької діяльності або не є особою, яка перебуває на обліку у контролюючих органах як особа, що провадить незалежну професійну діяльність.

4.6. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. До якого виду податків відносять ПДФО?
2. До якого бюджету сплачується ПДФО?
3. Кого вважають платником ПДФО за чинним законодавством?
4. Що є об'єктом оподаткування ПДФО?
5. Що вважається базою оподаткування ПДФО?
6. Хто вважається податковим агентом щодо ПДФО?
7. За якою ставкою оподатковується вартість спадщини для члена сім'ї спадкодавця першого ступеня споріднення?
8. Назвіть складові загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платників ПДФО.
9. За яких умов застосовується податкова соціальна пільга при визначенні оподатковуваного доходу фізичних осіб?
10. За якою ставкою ПДФО оподатковується нарахована заробітна плата?

11. В яких випадках платник ПДФО може скористатися податковою знижкою?

12. Назвіть витрати, які платник ПДФО може включити до податкової знижки.

Завдання 4.1. Ознайомтеся зі змістом статті 166 ПКУ [1] та складіть переліки витрат, дозволених (пункт 166.3) та не дозволених (пункт 166.3.4) до включення до податкової знижки.

Завдання 4.2. Ознайомтеся зі змістом пунктом 169.1 ПКУ [1] та складіть перелік податкових соціальних пільг (ПСП) та умови їх застосування щодо окремих платників.

Результати слід оформити у вигляді таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Перелік податкових соціальних пільг за категоріями платників ПДФО

Категорія платників ПДФО	Розмір ПСП % (сума, грн) у 20XX р.	Примітки
.....		
.....		

Завдання 4.3. Працівникам цеху нарахована заробітна плата: Чайка О.М. – 18600 грн; Садовий В.В. – 9800 грн; Петренко Д.О. – 4150 грн. Із заробітної плати, крім обов’язкових утримань, стягуються профспілкові внески – 1%. Виконати необхідні розрахунки щодо визначення ПДФО та інших утримань з доходів працівників.

Результати оформити у вигляді «Розрахункової відомості» за формою, наведеною в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Розрахункова відомість, грн

ПІБ працівника	Нарахована заробітна плата, грн	Утримано, грн			Видано, грн
		ПДФО	військовий збір	профспілкові внески	
....					
....					
Разом					

5. ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ (ПДВ)

Податок на додану вартість є непрямим податком, що входить до ціни товарів (робіт, послуг). Це частина приросту вартості, що створюється на всіх стадіях приросту виробництва товарів (робіт, послуг) або після митного оформлення і вноситься до державного бюджету.

Вперше ПДВ введений в 1954 р. у Франції з метою технологічного ривку в економіці шляхом залучення нових (внутрішніх) коштів до державного бюджету.

В Україні ПДВ почали застосовувати з 1992 р. і зараз ПДВ стягується на основі положень V розділу Податкового кодексу України [1], що набули чинності з 01.01.2011 р. й на сьогодні зі змінами.

5.1. Платники ПДВ

Платники податку на додану вартість визначені в статті 180 ПКУ [1], а саме:

- будь-яка особа, що планує чи провадить господарську діяльність і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник податку;
- будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку;
- будь-яка особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України відповідно до Митного кодексу України [9];
- особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи;
- особа - управитель майна, яка веде окремий податковий облік з ПДВ щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна.
- особа, що проводить операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави, незалежно від того, чи досягає вона загальної суми операцій із

постачання товарів/послуг, визначеної пунктом 181.1 ПКУ [1], а також незалежно від того, який режим оподаткування використовує така особа згідно із законодавством;

– особа, що уповноважена вносити податок з об'єктів оподаткування, що виникають внаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності, що перебувають у підпорядкуванні платника податку в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Згідно з пунктом 181.1 ПКУ [1] обов'язковій реєстрації підлягають особи, якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1 млн. грн (без урахування ПДВ). Реєстрація здійснюється особою в державній податковій службі за своїм місцезнаходженням (місцем проживання).

Якщо особи, не зареєстровані як платники ПДВ, ввозять товари на митну територію України в обсягах, більш ніж на 1 млн. грн, то вони сплачують податок під час митного оформлення товарів без реєстрації як платники цього податку.

Також суб'єкт ринку, діяльність якого не підпадає до визначених положень, може добровільно зареєструватися як платник ПДВ. Порядок добровільної реєстрації платником ПДВ визначений в статті 182 ПКУ [1].

Реєстрація платників ПДВ здійснюється контролюючими органами. Порядок реєстрації платників ПДВ визначений в статті 183 ПКУ [1].

Особа (суб'єкт господарювання), що підлягає обов'язковій реєстрації як платник податку, подає до контролюючого органу за своїм місцезнаходженням (місцем проживання) реєстраційну заяву відповідної форми.

При обов'язковій реєстрації – заява подається не пізніше 10 числа наступного місяця, в якому вперше досягнутий обсяг оподатковуваних операцій. У разі добровільної реєстрації – заява подається не пізніше, ніж за 20 днів до початку податкового періоду, коли суб'єкт бажає працювати як платник ПДВ.

При переході суб'єкта зі спрощеної системи (єдиний податок) на загальну – заява повинна бути надана не пізніше 10 числа першого календарного місяця, в якому здійснено цей перехід. У разі зміни ставки єдиного податку, що передбачає сплату ПДВ – заява подається не пізніше, ніж за 15 днів до початку календарного кварталу, в якому буде застосовуватися ця ставка єдиного податку.

5.2. Об'єкти та бази оподаткування ПДВ

Об'єктом оподаткування ПДВ (стаття 185 ПКУ [1]) є операції платників податку з:

а) постачання товарів (послуг), місце постачання яких розташоване на митній території України, у тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору), на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю;

б) постачання послуг на митній території України;

в) ввезення товарів на митну територію України;

г) вивезення товарів за межі митної території України;

е) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом.

Операції, що не є об'єктом оподаткування визначені в статті 196 ПКУ [1], що звільнені від оподаткування – статті 197 ПКУ [1].

Відповідно до пункту 188.1 ПКУ [1], **база оподаткування операцій** з постачання товарів/послуг визначається виходячи з їх договірної вартості з урахуванням загальнодержавних податків та зборів (крім акцизного податку на реалізацію суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів, збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що справляється з вартості послуг стільникового рухомого зв'язку, податку на додану вартість та акцизного податку на спирт етиловий, що використовується виробниками - суб'єктами господарювання для виробництва лікарських засобів, у тому числі компонентів крові і

вироблених з них препаратів (крім лікарських засобів у вигляді бальзамів та еліксирів)).

Базою оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, є договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, визначеної відповідно до положень розділу III Митного кодексу України [9], з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів.

При визначенні бази оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, перерахунок іноземної валюти у валюту України здійснюється за діючим курсом валюти.

5.3. Податкові зобов'язання та кредит з ПДВ, дата їх виникнення

Податкове зобов'язання – загальна сума податку, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді.

Порядок визначення дати податкових зобов'язань з ПДВ регулюється положеннями статті 187 ПКУ [1].

Датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів, а в разі їх експорту – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

За операціями з виконання підрядних будівельних робіт суб'єкти підприємницької діяльності можуть застосовувати касовий метод податкового обліку відповідно до підпункту 14.1.266 ПКУ [1].

Касовий метод – метод податкового обліку, за яким дата виникнення податкових зобов'язань визначається як дата зарахування (отримання) коштів на банківський рахунок (у касу) платника податку або дата отримання інших видів компенсацій вартості поставлених (або тих, що підлягають поставці) ним товарів (послуг), а дата виникнення права на податковий кредит визначається як дата списання коштів з банківського рахунку (видачі з каси) платника податку або дата надання інших видів компенсацій вартості поставлених (або тих, що підлягають поставці) йому товарів (послуг).

Податковий кредит – сума, на яку платник ПДВ має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду.

Відповідно до статті 198 ПКУ [1] право на віднесення сум ПДВ до податкового кредиту виникає у разі здійснення наступних операцій:

а) придбання або виготовлення товарів (у тому числі в разі їх ввезення на митну територію України) та послуг;

б) придбання (будівництво, спорудження, створення) необоротних активів, у тому числі при їх ввезенні на митну територію України (у тому числі у зв'язку з придбанням та/або ввезенням таких активів як внесок до статутного фонду та/або при передачі таких активів на баланс платника податку, уповноваженого вести облік результатів спільної діяльності);

в) отримання послуг, наданих нерезидентом на митній території України, та в разі отримання послуг, місцем постачання яких є митна територія України;

г) ввезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного або фінансового лізингу.

Датою віднесення сум податку до податкового кредиту вважається дата тієї події, що відбулася раніше:

– дата списання коштів з банківського рахунку платника податку на оплату товарів/послуг;

– дата отримання платником податку товарів/послуг.

Для операцій щодо ввезення на митну територію України товарів датою виникнення права на віднесення сум податку до податкового

кредиту є дата сплати (нарахування) податку за податковими зобов'язаннями.

Датою збільшення податкового кредиту орендаря (лізингоотримувача) для операцій фінансової оренди (лізингу) є дата фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу таким орендарем.

5.4. Ставки ПДВ та порядок його обчислення і сплати

Розміри ставок ПДВ визначені в статті 193 ПКУ [1].

Ставки ПДВ встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах:

- 20% (основна ставка), операції звичайної діяльності на митній території України;

- 0% у митному режимі експорту, реекспорту, безмитної торгівлі, вільної митної зони;

- 14 % по операціях з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України сільськогосподарської продукції певного виду (пшениця, ячмінь, кукурудза, соєві боби, насіння ріпаку та соняшнику);

- 7 % по наступних операціях:

- 1) постачання на митній території чи ввезення в Україну лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, а також медичних виробів, які внесені до Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення або відповідають вимогам відповідних технічних регламентів, що підтверджується документом про відповідність, та дозволені для надання на ринку та/або введення в експлуатацію і застосування в Україні;

- 2) постачання на митній території чи ввезення в Україну лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, дозволених для застосування у межах клінічних випробувань, дозвіл на проведення яких надано центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;

3) ввезення на митну територію України незареєстрованих лікарських засобів у рамках програм розширеного доступу пацієнтів до незареєстрованих лікарських засобів або програм доступу суб'єктів дослідження (пацієнтів) до досліджуваного лікарського засобу після завершення клінічного випробування (далі – програми доступу) за переліком та в обсягах, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про лікарські засоби», а також подальшого безоплатного постачання ввезених на підставі цього абзацу лікарських засобів на митній території України на користь надавачів медичних послуг, залучених до проведення програм доступу, та пацієнтів, які беруть участь у програмах доступу, в межах і обсягах зазначених програм доступу;

4) постачання послуг із показу (проведення) театральних, оперних, балетних, музичних, концертних, хореографічних, лялькових, циркових, звукових, світлових та інших вистав, постановок, виступів професійних мистецьких колективів, артистичних груп, акторів та артистів (виконавців), кінематографічних прем'єр, культурно-мистецьких заходів;

5) постачання послуг із показу оригіналів музичних творів, демонстрації виставкових проектів, проведення екскурсій для груп та окремих відвідувачів у музеях, зоопарках та заповідниках, відвідування їх територій та об'єктів відвідувачами;

6) постачання послуг із розповсюдження, демонстрування, публічного сповіщення і публічного показу фільмів, адаптованих відповідно до законодавства в україномовні версії для осіб з порушеннями зору та осіб з порушеннями слуху;

7) постачання послуг із тимчасового розміщування (проживання), що надаються готелями і подібними засобами тимчасового розміщування;

8) реалізації квитків на спортивні заходи всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Згідно зі статтею 200 ПКУ [1], сума ПДВ, що підлягає сплаті (перерахуванню) до Державного бюджету України або бюджетному

відшкодуванню, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту цього періоду:

- при позитивному значенні суми, вона підлягає сплаті (перерахуванню) до бюджету.

- при від'ємному значенні суми, вона:

- 1) враховується у зменшення суми податкового боргу з податку, що виник за попередні звітні (податкові) періоди, а в разі відсутності податкового боргу – зараховується до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду.

- 2) підлягає бюджетному відшкодуванню за заявою платника у сумі податку.

5.5. Електронне адміністрування ПДВ

На сьогодні здійснюється електронне адміністрування ПДВ (стаття 200¹ ПКУ [1]). Для цього кожному платнику ПДВ в Держказначействі на безоплатній основі відкривають електронні ПДВ-рахунки.

Паперові податкові накладні відмінені, замість них в спеціальній комп'ютерній програмі оформлюють електронні накладні в день виникнення податкових зобов'язань. Оформлені відповідним чином електронні податкові накладні повинні впродовж 15 днів бути зареєстрованими в загальнодержавному Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН).

Платник ПДВ має право зареєструвати податкові накладні (або розрахунки корегування) в ЄРПН на суму податку (Σ Накл), що визначається за формулою:

$$\begin{aligned} \Sigma \text{Накл} = & \Sigma \text{НаклОтр} + \Sigma \text{Митн} + \Sigma \text{ПопРах} + \\ & + \Sigma \text{Овердрафт} - \Sigma \text{НаклВид} - \Sigma \text{Відшкод} - \Sigma \text{Перевищ}, \end{aligned}$$

де Σ НаклОтр – загальна сума податку за отриманими платником податковими накладними (та розрахунками коригування до таких накладних), зареєстрованими в ЄРПН, грн;

Σ Митн – загальна сума податку, сплаченого платником при ввезенні (імпорті) товарів на митну територію України, грн;

Σ ПопРах – загальна сума поповнення з поточного рахунку платника податку рахунка в системі електронного адміністрування податку, грн;

Σ Овердрафт – сума середньомісячного розміру сум податку, які за останніх 12 звітних (податкових) місяців були задекларовані платником до сплати до бюджету та погашені чи розстрочені або відстрочені, а також задекларовані платником – сільськогосподарським підприємством, що обрав спеціальний режим оподаткування, грн;

Σ НаклВид – загальна сума податку за складеними платником податковими накладними (та розрахунками коригування до таких накладних), зареєстрованими в ЄРПН, грн;

Σ Відшкод – загальна сума податку, заявлена платником до бюджетного відшкодування з урахуванням сум коригувань та результатів перевірок, грн;

Σ Перевищ – загальна сума перевищення податкових зобов'язань, зазначених платником у поданих податкових деклараціях з урахуванням поданих уточнюючих розрахунків до них, над сумою податку, що міститься в складених таким платником податкових накладних та розрахунках коригування до таких податкових накладних, зареєстрованих в ЄРПН, грн.

Нову податкову накладну платник ПДВ може виписати на суму в межах коштів, що містяться на спеціальному ПДВ-рахунку.

5.6. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. Хто вважається платником ПДВ?
2. Які операції платників ПДВ вважаються об'єктом оподаткування?
3. За яких умов особи підлягають обов'язковій реєстрації як платник ПДВ?
4. Що є базою оподаткування ПДВ операцій з постачання товарів (послуг) вітчизняними контрагентами?

5. Що приймають за базу оподаткування ПДВ для імпортованих товарів?

6. Що Ви розумієте під «податковими зобов'язаннями» з ПДВ? Визначте дати виникнення таких зобов'язань.

7. При здійсненні яких операцій платник ПДВ має право на отримання «податкового кредиту»?

8. Що вважається датою виникнення податкового кредиту з ПДВ?

9. Назвіть розміри ставок ПДВ.

10. Яка ставка ПДВ застосовується при реалізації продукції іноземному покупцю?

11. Як визначається сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету або відшкодуванню з нього за результатами звітного періоду?

12. Яким чином реалізується електронне адміністрування ПДВ?

Завдання 5.1. Ознайомившись зі змістом статті 196 ПКУ [1] наведіть операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ.

Завдання 5.2. Визначте операції, що звільнені від оподаткування ПДВ (стаття 197 ПКУ [1]).

Завдання 5.3. Наведіть дані, які вносяться до «Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ» відповідно до підпункту 200.7.1 ПКУ [1].

Завдання 5.4. Визначте різницю між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом підприємства за наступною інформацією.

Надійшли кошти від:

- вітчизняного покупця за продукцію, що буде відвантажена в наступному податковому періоді, на суму 600 тис. грн;
- вітчизняного покупця за продукцію, що була відвантажена в поточному податковому періоді, на суму 240 тис. грн;
- закордонного покупця за продукцію, що буде відвантажена в наступному податковому періоді, в еквіваленті 300 тис. грн.

Вартість сировини, що надійшла від постачальника у звітному періоді склала 840 тис. грн, нарахована заробітна плата – 100 тис. грн, отримані послуги – 6 тис. грн. Контрагенти підприємства є платниками ПДВ.

6. АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК

Справляння акцизного податку визначаються положеннями VI розділу Податкового кодексу України [1].

6.1. Платники акцизного податку

Платниками акцизного податку, відповідно до статті 212 ПКУ [1], є:

- особа, постійне представництво, які виробляють підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини;
- особа - суб'єкт господарювання, постійне представництво, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України;
- фізична особа - резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства;
- особа, яка реалізує конфісковані підакцизні товари (продукцію), підакцизні товари (продукцію), визнані безхазайними, підакцизні товари (продукцію), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизні товари (продукцію), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави, якщо ці товари (продукція) підлягають реалізації (продажу) в установленому законодавством порядку;
- особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари (продукцію), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законом відповідно до пункту 213.3 ПКУ [1];
- особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог.
- особа, на яку покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов;

- особа, на яку при здійсненні операцій з підакцизними товарами (продукцією), які не підлягають оподаткуванню або звільняються від оподаткування, покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції) в разі порушення таких умов;
- особа - суб'єкт господарювання роздрібної торгівлі, яка здійснює реалізацію підакцизних товарів (крім тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах);
- виробники електричної енергії, які мають ліцензію на право здійснення такої діяльності та продають її на ринку електричної енергії;
- особа - власник ввезеного на митну територію України вантажного транспортного засобу, що переобладнується у легковий автомобіль, з якого справляється акцизний податок;
- особа (у тому числі юридична особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без створення юридичної особи), постійне представництво, які реалізують пальне або спирт етиловий;
- особа - виробник та/або імпортер тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, яка здійснює їх реалізацію для цілей оподаткування акцизним податком з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів за ставкою, визначеною підпунктом 215.3.10 ПКУ [1].

6.2. Об'єкт та база оподаткування акцизного податку

Об'єктами оподаткування акцизним податком (стаття 213 ПКУ [1]) є *операції* щодо:

- реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції);
- реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, своїм працівникам, а також здійснення внесків підакцизними товарами (продукцією) до статутного капіталу;

– ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України;

– реалізації конфіскованих підакцизних товарів (продукції) або визнаних безхазяйними, підакцизних товарів (продукції), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизних товарів (продукції), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави;

– реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів (продукції), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законодавством, відповідно до пункту 213.3 [1];

– обсяги та вартість втрачених підакцизних товарів (продукції), крім випадків, передбачених пунктом 216.3 [1];

– реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів (крім тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах);

– переобладнання ввезеного на митну територію України транспортного засобу у підакцизний легковий автомобіль;

– реалізації з акцизного складу будь-яких обсягів пального або спирту етилового понад обсяги, що:

1) отримані з інших акцизних складів, що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних;

2) ввезені (імпортовані) на митну територію України, що засвідчені належно оформленою митною декларацією;

3) вироблені в Україні, реалізація яких є об'єктом оподаткування відповідно до підпункту 213.1.1 ПКУ [1], або не підлягає оподаткуванню, або звільняється від оподаткування, або оподатковується на умовах, встановлених статтею 229 ПКУ [1], що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних;

– реалізації виробниками та/або імпортерами, у тому числі в

роздрібній торгівлі тютюнових виробів, тютюну та його промислових замінників, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, для цілей оподаткування акцизним податком з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів.

Пунктами 213.2 та 213.3 ПКУ [1] *визначені операції з підакцизними товарами, які не підлягають або звільняються від оподаткування акцизним податком.*

Визначення бази оподаткування акцизним податком регулюється положеннями статті 214 ПКУ [1].

Так, у разі ***обчислення податку із застосуванням адвалорних ставок базою оподаткування є вартість:***

- реалізованого товару (продукції), виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами з урахуванням ПДВ та акцизного податку;

- товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує, з урахуванням ПДВ та акцизного податку;

- реалізованої виробленої виробником електричної енергії, обчислена на підставі цін, що склалися на ринку електричної енергії в звітному (податковому) періоді без урахування ПДВ та акцизного податку, визначеного за ставкою, встановленою підпунктом 215.3.9 ПКУ [1];

- підакцизних товарів (з ПДВ та без урахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів), що реалізовані такими суб'єктами;

- за максимальними роздрібними цінами тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, з урахуванням ПДВ та акцизного податку, реалізованих суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів.

У разі ***обчислення податку із застосуванням специфічних ставок з підакцизних товарів (продукції) базою оподаткування є їх величина***, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

6.3. Підакцизні товари та ставки акцизного податку

Ставки акцизного податку та перелік товарів, з яких він справляється визначені статтею 215 ПКУ [1].

До підакцизних товарів належать:

- спирт етиловий, спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння);
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;
- тютюнова сировина, тютюнові відходи;
- рідини, що використовуються в електронних сигаретах;
- пальне, у тому числі товари (продукція), що використовуються як пальне для заправлення транспортних засобів, обладнання або пристроїв з двигунами внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення, з двигунами внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, з двигунами внутрішнього згоряння з кривошипно-шатунним механізмом;
- автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;
- електрична енергія.

До підакцизних товарів (продукції) застосовують такі види ставок:

- *адвалорні* (відносні) – ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування;
- *специфічні* (абсолютні) – ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування.
- *адвалорні та специфічні одночасно.*

6.4. Дата виникнення податкових зобов'язань

Дати виникнення податкових зобов'язань з акцизного податку визначені статтею 216 ПКУ [1].

Датою виникнення податкових зобов'язань *щодо підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України*, є дата їх реалізації

особою, яка їх виробляє, незалежно від цілей і напрямів подальшого використання таких товарів (продукції), крім випадків, зазначених у статтях 225 та 229 ПКУ [1].

Датою виникнення податкового зобов'язання *щодо зіпсованого, знищеного, втраченого підакцизного товару (продукції)* є дата складання відповідного акта. При цьому, втраченим вважається товар (продукція), місцезнаходження якого платник податку не може встановити.

Податкове зобов'язання щодо втраченого підакцизного товару (продукції) не виникає, якщо:

а) платник податку документально зафіксував ці втрати та надав контролюючим органам необхідні докази того, що відповідний підакцизний товар (продукцію) утрачено внаслідок аварії, пожежі, повені чи інших форс-мажорних обставин і його використання на митній території України є неможливим;

б) підакцизний товар (продукцію) утрачено внаслідок випаровування в процесі виробництва, обробки, переробки, зберігання чи транспортування такого товару (продукції) чи з іншої причини, пов'язаної з природним результатом;

в) підакцизний товар (продукцію): примусово відчужено (вилучено) для потреб держави відповідно до [10]; передано військовим формуванням та бюджетним установам для потреб забезпечення оборони держави; надано як гуманітарну допомогу.

Датою виникнення податкових зобов'язань *у разі ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України* є дата подання контролюючому органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання контролюючим органом у визначених законодавством випадках.

При передачі підакцизних товарів (продукції), вироблених з давальницької сировини, датою виникнення податкових зобов'язань є дата їх відвантаження виробником замовнику або за його дорученням іншій особі.

При використанні підакцизних товарів (продукції) для власних виробничих потреб датою виникнення податкових зобов'язань є дата їх

передачі для такого використання, крім використання для виробництва підакцизних товарів (продукції).

Датою виникнення податкових зобов'язань *щодо реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів* є дата здійснення розрахункової операції відповідно до [11], для безготівкових розрахунків – дата оформлення розрахункового документа на суму проведеної операції, який підтверджує факт продажу, а у разі реалізації товарів фізичними особами – підприємцями платниками єдиного податку – дата надходження оплати за проданий товар.

Датою виникнення податкових зобов'язань *щодо постачання електроенергії* є дата підписання акту прийому-передачі електроенергії.

Датою виникнення податкових зобов'язань *у разі здійснення переобладнання вантажного транспортного засобу в легковий автомобіль* є дата видачі документа про відповідність переобладнаного автомобіля вимогам безпеки дорожнього руху. У цьому випадку акцизний податок сплачується власником такого транспортного засобу не пізніше дати подання документів до органу внутрішніх справ України для реєстрації або перереєстрації такого транспортного засобу.

Датою виникнення податкових зобов'язань *щодо операцій, визначених у підпункті 213.1.12 ПКУ [1]*, є дата реалізації таких обсягів пального.

Датою виникнення податкових зобов'язань *щодо реалізації тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах* є дата реалізації виробниками та/або імпортерами тютюнових виробів, тютюну та його промислових замінників, рідин, що використовуються в електронних сигаретах у роздрібній торгівлі або суб'єктам господарювання, що здійснюють діяльність з оптової та/або роздрібної торгівлі такими виробами.

6.5. Порядок обчислення акцизного податку та його сплати

Порядок обчислення податку з товарів (продукції), вироблених на митній території України, а також реалізованих суб'єктами

господарювання роздрібною торгівлі визначений в статті 217 ПКУ [1].

Суми податку, що підлягають сплаті, з підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, з підакцизних товарів (продукції), реалізованих суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі, та товарів (продукції), які використані як пальне для заправлення транспортних засобів, обладнання або пристроїв з двигунами внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення, з двигунами внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, з двигунами внутрішнього згоряння з кривошипно-шатунним механізмом, визначаються платником податку самостійно виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок цього податку, що діють на дату виникнення податкових зобов'язань.

Суми податку з підакцизних товарів (продукції), вироблених з давальницької сировини, визначаються виробником (переробником), виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок цього податку, що діють на дату відвантаження готової продукції її замовнику або за його дорученням іншій особі.

Забороняється сплата сум податку шляхом взаємних заліків, зустрічних зобов'язань, векселями та в інших формах, що не передбачають сплати сум такого податку коштами.

У разі повного або часткового повернення покупцем підакцизних товарів (продукції), вироблених (виготовлених) на митній території України, продавцю для усунення недоліків товару (продукції) або його знищення (переробки) у зв'язку з неможливістю усунення таких недоліків, платник податку – продавець проводить коригування податкових зобов'язань зі сплати акцизного податку у звітному періоді, у якому відбулося таке повернення.

Для пального, при виробництві якого в якості сировини використані інші оподатковувані підакцизні товари, сума податку до сплати зменшується на суму податку, розрахованого для такої сировини. Сума податку щодо сировини, що підлягає відніманню, обчислюється із застосуванням ставок податку на таку сировину, чинних на дату реалізації

пального. У разі якщо така сума перевищує суму податку з пального, виробленого з такої сировини, різниця платнику не відшкодовується.

Порядок обчислення акцизного податку з товарів (імпортованих), які ввозяться на митну територію України визначений в статті 218 ПКУ [1]. Зокрема, суми податку з товарів (продукції), які ввозяться на митну територію України, що підлягають сплаті, визначаються платниками податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок цього податку у національній валюті за офіційним курсом валют.

6.6. Контроль за сплатою акцизного податку

Контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати до бюджету податку з підакцизних товарів (продукції), що виробляються або ввозяться на територію України, **здійснюється контролюючими органами.**

Базовим **податковим (звітним) періодом** для сплати **акцизного податку є календарний місяць**. Платники податку щомісяця не пізніше 20 числа, наступного за звітним місяцем, подають до контролюючого органу декларацію з акцизного податку.

Слід зазначити, що суб'єкти господарювання, що здійснюють виробництво та реалізацію деяких підакцизних товарів, пов'язані з обігом **акцизних марок**.

Марка акцизного податку – спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату акцизного податку, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів.

Згідно зі статтею 226 ПКУ [1] у разі виробництва на території України алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах чи ввезення таких товарів із за кордону платники податку зобов'язані забезпечити їх маркування марками встановленого зразка у такий спосіб, щоб марка акцизного податку розривалася під час відкупорювання (розкривання) товару.

Виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, здійснюються відповідно до Положення [12].

Марки акцизного податку для вироблених в Україні товарів відрізняються дизайном та кольором від марок імпортованих товарів.

Маркуванню підлягають усі алкогольні напої з вмістом спирту етилового понад 8,5 % об'ємних одиниць (алкогольні напої з вмістом до 8,5% спирту етилового не маркуються).

Кожна марка акцизного податку на алкогольні напої повинна мати:

- окремий номер,
- місяць і рік її випуску;
- позначення про суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції, крім суми податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю алкогольних напоїв.

Кожна марка акцизного податку на тютюнові вироби повинна мати:

- окремий номер;
- позначення про квартал і рік її випуску.

На марку акцизного податку на сигарети, цигарки та сигарили додатково наноситься кількість штук у пачці (упаковці).

Виробники та імпортери тютюнових виробів ведуть облік та звітують про використання марок акцизного податку за видами марок (ТІ – «тютюн імпортований», ТВ – «тютюн вітчизняний») у кількісному виразі.

Ввезення на територію України, зберігання, транспортування, прийняття на комісію з метою продажу та продаж на митній території України не маркованих алкогольних напоїв та тютюнових виробів забороняється.

Немаркованими вважаються такі підакцизні товари:

- товари з підробленими марками акцизного податку;
- товари, марковані з відхиленням від вимог чинних нормативних документів або марками, що не видавалися безпосередньо виробнику або імпортеру зазначеної продукції;
- вироблені в Україні алкогольні напої з марками акцизного податку,

на яких зазначення суми акцизного податку, сплаченого за одиницю маркованої продукції, не відповідає сумі, визначеній з урахуванням чинних на дату розливу продукції ставок акцизного податку, міцності продукції та місткості тари;

– алкогольні напої іноземного виробництва з марками акцизного податку, на яких зазначена сума акцизного податку, сплаченого за одиницю маркованої продукції, не відповідає сумі, визначеній з урахуванням міцності продукції, місткості тари та розміру ставок акцизного податку, діючих на момент виробництва марки;

– сигарети, цигарки та сигарили, що вироблені після 1 січня 2021 року, в яких кількість одиниць у пачці (упаковці) не відповідає кількості одиниць, зазначеній на марках акцизного податку;

– рідини, що використовуються в електронних сигаретах, вироблених до 1 січня 2021 року.

Пунктом 226.10 ПКУ [1] визначаються товари, що не підлягають маркуванню акцизними марками.

6.7. Акцизні склади

Згідно зі статтею 230 ПКУ [1] акцизні склади утворюються з метою підвищення ефективності роботи із запобігання та боротьби з незаконним виробництвом і обігом спирту етилового, горілки та лікero-горілочаних виробів, пального, посилення контролю за повнотою та своєчасністю надходжень до бюджету акцизного податку.

Акцизні склади можуть бути стаціонарними або пересувними.

Стаціонарний акцизний склад – це:

а) спеціально обладнані приміщення на обмеженій території (далі – приміщення), розташовані на митній території України, де під контролем постійних представників контролюючого органу розпорядник акцизного складу провадить свою господарську діяльність шляхом вироблення, оброблення (перероблення), змішування, розливу, пакування, фасування, зберігання, одержання чи видачі, а також реалізації спирту етилового, горілки та лікero-горілочаних виробів;

б) приміщення або територія на митній території України, де розпорядник акцизного складу провадить свою господарську діяльність шляхом вироблення, оброблення (перероблення), змішування, розливу, навантаження-розвантаження, зберігання, реалізації пального.

Акцизні склади, на території яких виробляється спирт етиловий, повинні бути обладнані витратомірами – лічильниками обсягу виробленого спирту етилового, які зареєстровані у відповідному Єдиному державному реєстрі таких лічильників.

Акцизні склади, на території яких здійснюється виробництво, оброблення (перероблення), змішування навантаження-розвантаження, зберігання пального, повинні бути обладнані витратомірами-лічильниками та рівнемірами – лічильниками рівня таких товарів (продукції) у резервуарі.

На акцизних складах постійно діють представники контролюючого органу за місцем розташування акцизного складу (крім пального).

Пересувний акцизний склад – транспортний засіб (автомобільний, залізничний, морський, річковий, повітряний, магістральний трубопровід), на якому переміщується та/або зберігається пальне або спирт етиловий на митній території України. Транспортний засіб набуває статусу акцизного складу пересувного протягом періоду його використання для:

а) переміщення в ньому митною територією України пального або спирту етилового, що реалізується;

б) зберігання в ньому пального або спирту етилового на митній території України;

в) ввезення пального або спирту етилового на митну територію України, з якого сплачено акцизний податок або на умовах, визначених статтею 229 ПКУ [1].

6.8. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. До якого виду податків відносять акцизний?
2. Які операції є об'єктами оподаткування акцизним податком?
3. Хто вважається платником акцизного податку?

4. Що вважається акцизним складом?
5. Які товари належать до підакцизних?
6. Що є базою оподаткування акцизним податком у випадку визначення податку із застосуванням адвалорних ставок?
7. Яка дата вважається фактом виникнення податкових зобов'язань щодо постачання електроенергії?
8. Хто здійснює контроль за сплатою акцизного податку?
9. Які види ставок застосовуються для акцизного податку?
10. Розкрийте поняття «акцизна марка».
11. В яких випадках підакцизні товари вважаються немаркованими?
12. Що розуміють під «пересувним акцизним складом»?

Завдання 6.1. Ознайомившись зі змістом статті 215 ПКУ [1], визначте ставки акцизного податку для товарів (продукції):

- пиво з солоду;
- сигарети з фільтром;
- рідина, що використовується в електронних сигаретах;
- бензин уайт-спірит;
- скраплений газ природний;
- електроенергія;
- моторні транспортні засоби для перевезення вантажів з вантажопідйомністю понад 75 т.

Завдання 6.2. Яку суму акцизного податку нарахує і сплатить до бюджету підприємство-виробник при реалізації 200 блоків сигарет з фільтром (1 блок – 10 пачок сигарет)?

Завдання 6.3. Підприємство, що виготовляє алкогольні напої за звітній місяць реалізувало: 1500 л пива (солодового); 480 л сидру; 900 л ігристого вина та 3270 л звичайного (неігристого) вина.

Визначити суму акцизного податку до сплати підприємством у звітному періоді.

7. ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК

Порядок оподаткування та сплати екологічного податку регулюється положеннями VIII розділу ПКУ [1].

7.1. Платники екологічного податку

Платниками екологічного податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання);
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Пунктами 240.3-240.5 та 240.7 ПКУ [1] визначені суб'єкти діяльності, що не є платниками екологічного податку.

7.2. Об'єкт та база оподаткування екологічного податку

Об'єктом та базою оподаткування щодо екологічного податку є:

- обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти;
- обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів

(класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання;

- обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк;

- обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

7.3. Ставки екологічного податку за видами забруднень

Для ознайомлення зі ставками екологічного податку необхідно звернутися до відповідних статей чинної редакції Податкового кодексу України [1].

Ставки екологічного податку за:

- викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (стаття 243 ПКУ [1]);

- скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти (стаття 245 ПКУ [1]);

- розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах визначені (стаття 246 ПКУ [1]);

- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) (стаття 247 ПКУ [1]);

- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензійний строк (стаття 248 ПКУ [1]).

7.4. Порядок обчислення й сплати екологічного податку

Порядок обчислення екологічного податку визначається статтею 249 ПКУ [1], порядок його сплати – статтею 250 ПКУ [1].

Відповідно до положень статті 249 ПКУ [1], під час провадження господарської діяльності платником податку здійснюються різні види забруднення навколишнього природного середовища та/або забруднення різними видами забруднюючих речовин, такий платник **зобов'язаний визначати суму податку окремо за кожним видом забруднення та/або за кожним видом забруднюючої речовини**. А саме, платник екологічного

податку за результатами господарської діяльності **щокварталу самостійно визначає суми податку**, який справляється за:

- викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (пункт 249.3 ПКУ [1]);
- скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти (пункт 249.5 ПКУ [1]);
- розміщення відходів (пункт 249.6 ПКУ [1]);
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) (пункт 249.7 ПКУ [1]);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк (пункт 249.8 ПКУ [1]).

Звітний період з екологічного податку **дорівнює календарному кварталу**.

Платники екологічного податку складають податкові декларації, подають їх протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу, до контролюючих органів:

- за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення протягом звітного кварталу відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах – за місцем розміщення стаціонарних джерел, спеціально відведених для цього місць чи об'єктів;
- за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк – за місцем перебування платника на податковому обліку у контролюючих органах.

Сплачують екологічний податок протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації.

7.5. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. Хто вважається платником екологічного податку?
2. До якого бюджету сплачується екологічний податок?

3. Що є об'єктом оподаткування екологічним податком?
4. Який порядок визначення екологічного податку?
5. З якою періодичністю звітують платники екологічного податку?
6. Що вважається базою справляння екологічним податком?
7. Викиди яких речовин забруднюють атмосферне повітря?
8. Як визначити суму екологічного податку за викиди в атмосферне повітря шкідливих речовин стаціонарними джерелами забруднювання?
9. Назвіть шкідливі речовини, що забруднюють водні об'єкти України.
10. Наведіть порядок обчислення екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти.
11. За якими показниками визначається сума екологічного податку за утворення радіоактивних відходів?
12. Назвіть розмір коригуючого коефіцієнта, який встановлюється для експлуатуючих атомних електростанцій щодо високоактивних радіоактивних відходів.
13. За якими показниками визначається сума екологічного податку за розміщення відходів?
14. Як розрахувати суму екологічного податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк?

Завдання 7.1. Ознайомившись зі змістом статей 243, 245, 246-248 ПКУ [1], визначте ставки екологічного податку за:

- викиди ацетону в атмосферне повітря стаціонарним джерелом забруднення;
- викиди в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення забруднюючих речовин II класу небезпечності;
- скиди сульфатів у водні об'єкти;
- розміщення відходів I класу небезпеки;
- тимчасове зберігання високоактивних радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Завдання 7.2. Ознайомитись з порядком розрахунку екологічного податку в залежності від характеру забруднень (стаття 249 ПКУ [1]).

Результати оформити у вигляді таблиці 7.1 (за наведеним прикладом).

Таблиця 7.1

Порядок розрахунку екологічного податку

Вид забруднення	Формула розрахунку екологічного податку	Умовні позначення
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	$П_{вс} = \sum_{i=1}^n (M_i \times H_{пi})$	M_i – фактичний обсяг викиду i-тої забруднюючої речовини в тоннах (т); $H_{пi}$ – ставки податку в поточному році за тону i-тої забруднюючої речовини у гривнях з копійками
.....		
.....		

Завдання 7.3. Підприємство для опалення офісних приміщень використовує газовий котел. При згорянні в котлі природного газу утворюються шкідливі речовини, що забруднюють навколишнє середовище. За 4 квартал 20XX року обсяги викидів шкідливих речовин склали: оксиди азоту – 0,071 т; окис вуглецю – 0,007 т; двоокис вуглецю – 46,163 т.

Визначити суму екологічного податку за звітний період.

8. МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ

Положення щодо місцевих податків і зборів висвітлені в XII та XIV розділах Податкового кодексу України [1]. Кошти від цих податків і зборів зараховуються до місцевого бюджету.

До *місцевих* відносять такі податки і збори:

а) *податок на майно* (стаття 265 ПКУ [1]), що регулюється положеннями розділу XII ПКУ [1] і складається з:

1) податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (стаття 266 ПКУ [1]);

2) транспортного податку (стаття 267 ПКУ [1]);

3) плати за землю (статті 269-289 ПКУ [1]);

б) *туристичний збір* (розділ XII, стаття 268 ПКУ [1]);

в) *збір за місця для паркування транспортних засобів* (розділ XII, стаття 268¹ ПКУ [1]);

г) єдиний податок (розділ XIV ПКУ [1]).

Розглянемо детальніше особливості оподаткування місцевими податками (зборами) за їх видами.

8.1. Податок на майно

8.1.1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

Платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (далі – податок на нерухоме майно), є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та нежитлової нерухомості або їх часток.

Об'єктом оподаткування таким податком є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка.

Нерухоме майно, що *не є об'єктом оподаткування* визначене (підпунктом 266.2.2 ПКУ [1]):

– об'єкти, що перебувають у власності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також організацій, створених ними, що повністю утримуються за рахунок відповідного державного чи місцевого бюджету і є неприбутковими (їх спільній власності);

– об’єкти житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов’язкового) відселення, визначені законом, в тому числі їх частки;

– будівлі дитячих будинків сімейного типу;

– гуртожитки;

– житлова нерухомість непридатна для проживання, в тому числі у зв’язку з аварійним станом, визнана такою згідно з рішенням місцевої ради;

– об’єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа, визнаним такими відповідно до закону, дітям-інвалідам, які виховуються самотніми матеріями (батьками), але не більше одного такого об’єкта на дитину тощо.

Базою оподаткування податком на нерухоме майно є загальна площа об’єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі і його часток.

При цьому пунктом 266.4 ПКУ [1] визначені **пільги зі сплати податку на нерухоме майно**. Так, база оподаткування об’єктів житлової нерухомості (їх часток), що перебувають у власності фізичної особи – платника податку, зменшується:

а) для квартири/квартир незалежно від їх кількості – на 60 м²;

б) для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості – на 120 м²;

в) для різних типів об’єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), – на 180 м².

Таке зменшення надається один раз за кожний базовий податковий (звітний) період (рік).

Пільги з податку для фізичних осіб не застосовуються, якщо площа об’єкта оподаткування:

– перевищує 5-ти кратний розмір неоподатковуваної площі (для квартир – 300 м², для будинків – 600 м²);

– використовується власником з метою отримання доходу (здається в оренду, лізинг, позичку, використовується у підприємницькій діяльності).

Місцеві ради можуть збільшувати граничну межу житлової нерухомості, на яку зменшується база оподаткування, встановлена цим підпунктом.

Ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням місцевих рад в залежності від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, **що не перевищує 1,5 % розміру мінімальної заробітної плати на 01 січня звітного року, за 1 м² бази оподаткування.**

За наявності у власності платника податку (фізичної чи юридичної особи) об'єкта (об'єктів) житлової нерухомості, у тому числі його частки, загальною площею **більше 300 м² (для квартири) та/або 500 м² (для будинку), сума податку додатково збільшується на 25000 грн на рік за кожен такий об'єкт житлової нерухомості (або його частку).**

Звітний податковий період з податку на майно, відмінне від земельної ділянки дорівнює **календарному року.**

Обчислення суми податку з об'єктів житлової нерухомості, які знаходяться у **власності фізичних осіб**, здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси (місцем реєстрації) власника такої нерухомості. **Податкове повідомлення-рішення** про суму податку та платіжні реквізити платнику податку надає контролюючий орган до 1 липня року, що настає за звітним роком. Сплатити податок фізичним особам слід протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

Платники податку – юридичні особи самостійно обчислюють суму податку станом на 01 січня звітного року і до 20 лютого цього ж року подають контролюючому органу за місцезнаходженням об'єкта оподаткування відповідну **декларацію**, з розбивкою річної суми рівними частками поквартально. Ці частки податку сплачуються авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

8.1.2. Транспортний податок

Оподаткування транспортним податком регулюється положеннями статті 267 ПКУ [1].

Платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні власні легкові автомобілі, що є об'єктом оподаткування.

Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та їх середньоринкова вартість становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати на 01 січня (звітного) року. Така вартість визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, станом на 1 січня податкового (звітного) року виходячи з марки, моделі, року випуску, об'єму циліндрів двигуна, типу пального.

Базою оподаткування є легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Ставка транспортного податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі **25 000 грн за кожен легковий автомобіль**, що є об'єктом оподаткування.

Звітний період щодо транспортного податку дорівнює **календарному року**.

Порядок обчислення і сплати транспортного податку для фізичних і юридичних осіб такий самий, як і для податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Отже, **платникам транспортного податку – фізичним особам** обчислення суми транспортного податку здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси (місцем реєстрації) власника транспортного засобу, зазначеною в реєстраційних документах на об'єкт оподаткування. **Податкове повідомлення-рішення** про суму податку та платіжні реквізити платнику податку надає контролюючий орган до 1 липня року, що настає за звітним роком. Сплатити податок фізичним особам слід протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

Платники транспортного податку – юридичні особи самостійно обчислюють суму податку станом на 01 січня звітного року і до 20 лютого цього ж року подають контролюючому органу за місцем реєстрації об'єкта оподаткування відповідну **декларацію**, з розбивкою річної суми рівними частками поквартально. Ці частки податку сплачуються авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

За об'єкти оподаткування, придбані протягом року, транспортний податок сплачується пропорційно кількості місяців, які залишилися до кінця року, починаючи з місяця, в якому проведено реєстрацію транспортного засобу.

У разі спливу п'ятирічного віку легкового автомобіля протягом звітного року податок сплачується за період з 1 січня цього року до початку місяця, наступного за місяцем, в якому вік такого автомобіля досяг (досягне) п'яти років.

8.1.3. Плата за землю

Платниками плати за землю (стаття 269 ПКУ [1]) є:

– **платники земельного податку:** власники земельних ділянок, земельних часток (паїв); землекористувачі, яким відповідно до чинного законодавства надані в користування земельні ділянки державної та комунальної власності на правах постійного користування;

– **платники орендної плати:** землекористувачі (орендарі) земельних ділянок державної та комунальної власності на умовах оренди.

Об'єктами оподаткування платою за землю є:

а) об'єкти оподаткування земельним податком: земельні ділянки або їх частки (паї), які перебувають у власності; земельні ділянки державної і комунальної власності, які перебувають у володінні на праві постійного користування;

б) об'єкти оподаткування орендною платою – земельні ділянки державної та комунальної власності, надані в користування на умовах оренди.

Базою оподаткування платою за землю є:

- нормативна грошова оцінка земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації;
- площа земельної ділянки, нормативну грошову оцінку якої не проведено.

Ставки земельного податку визначені в статтях 274 та 277 ПКУ [1].

Ставка податку за земельні ділянки (частки, паї), нормативну грошову оцінку яких проведено, встановлюється у розмірі не більше 3% від їх нормативної грошової оцінки:

- для земель загального користування – не більше 1% від їх нормативної грошової оцінки,
- для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3% та не більше 1% від їх нормативної грошової оцінки,
- для лісових земель – не більше 0,1% від їх нормативної грошової оцінки.

Ставка земельного податку встановлюється у розмірі не більше 12% від нормативної грошової оцінки за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форм власності).

Ставка податку за земельні ділянки, розташовані за межами населених пунктів або в межах населених пунктів, нормативна грошова оцінка яких не проводилася, встановлюється у розмірі:

- не більше 5% від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області;
- для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3% та не більше 5% нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області;
- для лісових земель – не більше 0,1% нормативної грошової оцінки площі ріллі по області.

Пільги щодо сплати земельного податку для фізичних та юридичних осіб визначені в статтях 281 та 282 ПКУ [1] відповідно.

Статтею 283 ПКУ [1] визначені земельні ділянки, які не підлягають оподаткуванню земельним податком.

Звітним періодом для плати за землю є **календарний рік**. Порядок

обчислення плати за землю визначений у статті 286 ПКУ [1], строк сплати визначений у статті 287 ПКУ [1].

8.2. Єдиний податок

Порядок застосування єдиного податку визначається розділом XIV ПКУ [1] «Спеціальні податкові режими». У цьому розділі встановлюються правові засади застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також справляння єдиного податку.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку.

Суб'єкти господарювання (юридичні чи фізичні особи – підприємці), які застосовують спрощену систему оподаткування, згідно до пункту 291.4 ПКУ [1], поділяються (в залежності від виду діяльності, обсягу доходу та кількості найманого персоналу) на ***4 групи платників єдиного податку***:

– ***перша група*** – фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню, їх обсяг доходу протягом календарного року не перевищує 167 розмірів мінімальної заробітної плати (станом на 01 січня звітного року);

– ***друга група*** – фізичні особи-підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг платникам єдиного податку та населенню, виробництво або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року їх дохід не перевищує 834 розміри мінімальної заробітної плати (станом на 01 січня звітного року) та не використовують працю найманих осіб або використовують працю не більше 10 осіб одночасно;

– ***третьа група***:

1) фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи – суб'єкти господарювання

будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати (станом на 01 січня звітного року);

2) електронні резиденти (е-резиденти), які зареєструвалися як фізичні особи-підприємці, здійснюють господарську діяльність з надання послуг, виробництва та/або продажу товарів виключно на користь нерезидентів України, за умови що протягом календарного року: не використовують працю найманих осіб - громадян або резидентів України; не отримують доходи з джерелом походження з України, крім пасивних доходів; обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати (станом на 01 січня звітного року);

– **четверта група** – сільськогосподарські товаровиробники:

1) юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %;

2) фізичні особи-підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно [13], за умови виконання таких вимог: здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власно вирощеної або відгодованої продукції та її продаж; провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; не використовують працю найманих осіб; членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї; площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів сукупно.

Пунктом 291.5 ПКУ [1] визначені *суб'єкти господарювання*, що *не можуть бути платниками єдиного податку* 1-3 груп, а пунктом 291.5¹ ПКУ [1] – 4 групи.

Доходом платника єдиного податку є:

а) для фізичної особи-підприємця – дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі; при цьому до

доходу не включаються отримані такою фізичною особою пасивні доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування, доходи у вигляді бюджетних грантів, а також доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізичній особі та використовується в її господарській діяльності;

б) *для юридичної особи* – будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юридичної особи, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі;

в) *для платників єдиного податку 3 групи – електронних резидентів (е-резидентів)* – обсяг коштів, зарахованих на рахунок такого платника податків у банку.

Датою отримання доходу платника єдиного податку є дата надходження коштів платнику єдиного податку у грошовій (готівковій або безготівковій) формі, дата підписання платником єдиного податку акта приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг). Для платника єдиного податку 3 групи, який є платником ПДВ, датою отримання доходу є дата списання кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності. Також для платника податку 3 групи – юридичної особи – датою отримання доходу є дата відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг), за які отримана попередня оплата (аванс) у період сплати інших податків і зборів.

Пунктом 292.11 ПКУ [1] визначені **суми, що не включаються до складу доходу** платників єдиного податку.

Порядок застосування ставки єдиного податку для платників:

– **першої групи**: до 10% від прожиткового мінімуму працездатної особи на 01 січня звітного року в місяць;

– **другої групи**: до 20% від мінімальної з/плати на 01 січня звітного року в місяць;

– **третьої групи**: 3% від доходу у разі сплати ПДВ та 5%, якщо ПДВ включається до складу єдиного податку;

– *четвертої групи*: розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування згідно з пунктом 293.9 ПКУ [1].

Звітним періодом для платників єдиного податку **1, 2 та 4 груп** є *календарний рік*, сплату авансових внесків здійснюють не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця.

Для платників єдиного податку **3 групи** *звітним періодом* є *календарний квартал*, а сплата податку здійснюється протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал.

Платники єдиного податку **4 групи**: самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 01 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають контролюючому органу за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік. **Сплачують податок щоквартально** протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу, *у таких розмірах*:

- у I кварталі – 10 %;
- у II кварталі – 10 %;
- у III кварталі – 50 %;
- у IV кварталі – 30 %.

8.3. Туристичний збір

Стягнення туристичного збору регулюється положеннями статті 268 ПКУ [1].

Платниками туристичного збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення місцевої ради про встановлення такого збору, та тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі).

Місцями проживання (ночівлі) згідно з підпунктом 268.5.1 ПКУ [1] вважаються:

- а) готелі, кемпінги, мотелі, гуртожитки для приїжджих, хостели,

будинки відпочинку, туристичні бази, гірські притулки, табори для відпочинку, пансіонати та інші заклади готельного типу, санаторно-курортні заклади;

б) житловий будинок, прибудова до житлового будинку, квартира, котедж, кімната, садовий будинок, дачний будинок, будь-які інші об'єкти, що використовуються для тимчасового проживання (ночівлі).

Не можуть бути платниками туристичного збору особи (підпункт 268.2.2 ПКУ [1]), які:

- постійно проживають, у тому числі на умовах договорів найму, у селі, селищі або місті, радами яких встановлено такий збір;

- прибули у відрядження;

- мають інвалідність, діти з інвалідністю та особи, що супроводжують осіб з інвалідністю І групи або дітей з інвалідністю (не більше одного супроводжувачого);

- ветерани війни;

- учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

- прибули за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення, реабілітацію до лікувально-профілактичних, фізкультурно-оздоровчих та санаторно-курортних закладів, що мають ліцензію на медичну практику та акредитацію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

- діти віком до 18 років;

- дитячі лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та санаторно-курортні заклади;

- члени сім'ї фізичної особи першого та другого ступеня споріднення, які тимчасово розміщуються такою фізичною особою у місцях проживання (ночівлі, що належать їй на праві власності або на праві користування за договором найму;

- взяті на облік як внутрішньо переміщені особи, які тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі), а інформація про адресу таких місць зазначена в довідці про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи як адреса фактичного місця їх проживання/перебування.

Ставка туристичного збору встановлюється за рішенням місцевої ради у розмірі **до 0,5%** – для внутрішнього туризму та **до 5 %** – для в'їзного туризму (іноземцям) від розміру мінімальної зарплати станом на 1 січня звітного року, для однієї особи за 1 добу тимчасового розміщення.

Базою справляння туристичного збору є загальна кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі).

Справляння туристичного збору (згідно з рішенням місцевої ради) може здійснюватися такими податковими агентами:

а) юридичними особами та їх відокремленими підрозділами, фізичними особами-підприємцями, які надають послуги з тимчасового розміщення осіб у місцях проживання (ночівлі);

б) квартирно-посередницькими організаціями, які направляють неорганізованих осіб з метою їх тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму;

в) юридичними особами, які уповноважуються місцевою радою справляти збір на умовах укладеного з нею договору.

Перелік податкових агентів та інформація про них розміщуються та оприлюднюються на офіційному веб-сайті місцевої ради.

Платники збору сплачують його суму авансовим внеском перед тимчасовим розміщенням у місцях проживання (ночівлі) податковим агентам, які справляють збір за ставками, що визначені рішенням відповідної місцевої ради. У разі дострокового залишення особою, яка сплатила туристичний збір, території адміністративно-територіальної одиниці, на якій встановлено туристичний збір, сума надмірно сплаченого збору підлягає поверненню.

Податкові агенти сплачують туристичний збір за своїм місцезнаходженням:

- **щоквартально**, у визначений для квартального звітного періоду строк та відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал;

- або **авансовими внесками** до 30 числа (включно) кожного місяця (у

лютому – до 28 (29) включно) на підставі рішення відповідної сільської, селищної, міської ради.

8.4. Збір за місця для паркування транспортних засобів

Платниками збору за місця для паркування транспортних засобів (стаття 268¹ ПКУ [1]) є юридичні та фізичні особи-підприємці, які згідно з рішенням місцевої ради організовують і здійснюють діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

Перелік земельних ділянок, відведених для діяльності із паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходження, загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів, затверджується рішенням місцевої ради про встановлення збору.

Об'єктом оподаткування є земельна ділянка, що згідно з рішенням місцевої ради спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, *за винятком площі земельної ділянки, що відведена для безоплатного паркування транспортних засобів осіб з інвалідністю.*

Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів *у гривнях за 1м² площі* земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі *до 0,075 % мінімальної заробітної плати на 01 січня звітного року.*

Ставка збору та порядок його сплати до бюджету встановлюються відповідною місцевою радою.

Звітний період дорівнює календарному кварталу. Сума збору за місця для паркування транспортних засобів, обчислена відповідно до *податкової декларації* за звітний квартал, сплачується у строки, визначені для квартального звітного періоду.

8.5. Завдання для самоперевірки

Контрольні запитання

1. Які податки та збори в Україні відносять до місцевих?
2. Визначте складові податку на майно.
3. Яка категорія платників податку на майно, відмінне від земельної ділянки може розраховувати на пільги? Охарактеризуйте ці пільги.
4. Який розмір ставки податку на майно, відмінне від земельної ділянки?
5. Що є об'єктом оподаткування транспортним податком?
6. Охарактеризуйте порядок обчислення і сплати транспортного податку.
7. Хто є платниками плати за землю?
8. Що вважається об'єктами оподаткування платою за землю?
9. Наведіть ставки податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено.
10. Що розуміють під спрощеної системою оподаткування, обліку та звітності?
11. Визначте групи платників єдиного податку та охарактеризуйте критерії їх відповідності такому групуванню.
12. Що вважається доходом платника єдиного податку?
13. Які ставки єдиного податку застосовуються для платників різних груп?
14. Хто вважаються платниками туристичного збору?
15. Що приймають за базу справляння туристичного збору?
16. Які ставки туристичного збору застосовуються до його платників?
17. Хто стягує з платників туристичний збір?

18. Які категорії осіб не можуть бути платниками туристичного збору?

19. Хто вважаються платниками збору за місця для паркування транспортних засобів?

20. Як визначити суму збору за місця для паркування транспортних засобів за січень?

Завдання 8.1. Перебування впродовж 7 діб іноземця в готелі склалося з таких витрат: вартість проживання – 15000 грн; витрати на харчування – 3450 грн; прання одягу 167 грн, ставка туристичного збору складає 4,8% до бази справляння податку. Визначити суму туристичного збору та суму до сплати за перебування в готелі (готель є платником ПДВ).

Завдання 8.2. Громадянин України має у власності квартиру загальною площею 78 м². Визначити суму податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, що необхідно буде сплатити власнику майна за звітний податковий період, якщо за рішенням місцевої ради ставка податку складає 1,4%.

Завдання 8.3. На балансі у підприємства є 3 квартири в місті загальною площею 72 м², 124 м² та 260 м² й заміський будинок площею 840 м². Ставки податку складають: у місті – 1%; в селищі – 0,4%. Обчислити суму податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки за звітний період (поточний календарний рік) з розбивкою на авансові внески.

Завдання 8.4. На балансі підприємства є гуртожиток, загальна площа кімнат якого складає 2880 м². Визначити щодо гуртожитку податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки за поточний рік, якщо ставка податку складає 1,45%.

Завдання 8.5. Підприємству, що здійснює діяльність щодо забезпечення паркування транспортних засобів, для цієї мети виділена земельна ділянка площею 960 м², з яких 20 м² будуть відведені для паркування транспорту інвалідів. Ставка збору прийнята у розмірі 0,07%. Визначити суму збору за місяця для паркування транспортних засобів, що підлягає сплаті до бюджету за вересень місяць поточного року.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 21 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
2. Распопова Ю. О., Єрьоміна О. Л. Оподаткування підприємств : навч. посіб. Дніпро : НМетАУ, 2018. Ч. 1 : Основні засади оподаткування в Україні. 44 с.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків : Наказ М-ва фінансів України від 02.06.2015 № 524 : станом на 11 лют. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-15#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
7. Про затвердження форми декларації акцизного податку, Порядку заповнення та подання декларації акцизного податку : Наказ М-ва фінансів України від 23.01.2015 № 14 : станом на 27 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0105-15#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 31.12.1999 № 318 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

9. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 15 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

10. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI : станом на 21 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

11. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР : станом на 30 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-vp#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

12. Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2010 № 1251 : станом на 6 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-п#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

13. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

14. Городков В. Б., Воронська О. О. Податки в Україні: від теорії до практики. Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2013. 496 с.

15. Податкова система : навч. посіб. / Волохова І. С. та ін. ; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.

16. Методичні підходи до удосконалення бухгалтерського та податкового обліку, аналізу й аудиту в організаціях різних видів та масштабів діяльності : монографія / Г. О. Король та ін. Дніпро : Середняк Т. К., 2016. 84 с.

17. Бухгалтер 911 – Сайт для бухгалтерів, аудиторів, податкових консультантів в Україні. *Бухгалтер 911*. URL: <http://buhgalter911.com/uk/> (дата звернення: 15.11.2024).

18. Б 24 – Інформаційний бізнес портал. URL: <https://www.buh24.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2024).

19. Газета "Все про бухгалтерський облік" – Архів номерів та статей газети. URL: <https://gazeta.vobu.ua/> (дата звернення: 15.11.2024).

20. «Дебет-Кредит» – Український бухгалтерський портал. URL: <https://dtkt.ua/> (дата звернення: 15.11.2024).

Також рекомендується регулярно ознайомлюватись з матеріалами періодичних видань для бухгалтерів-практиків: «Податки & бухоблік»; «Дебет-Кредит» та ін.

Навчальне видання

Распопова Юлія Олександрівна, Акімова Тетяна Валеріївна

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний посібник

Електронне видання

Комп'ютерна верстка Т. В. Акімова

Дизайн обкладинки В. Д. Зелікман

Для фону обкладинки використані фото з відкритих джерел мережі Internet

Експертний висновок склав д-р екон. наук, проф. С. А. Мушнікова

Зареєстровано НМВ УДУНТ (№ 1 від 11.12.2024)

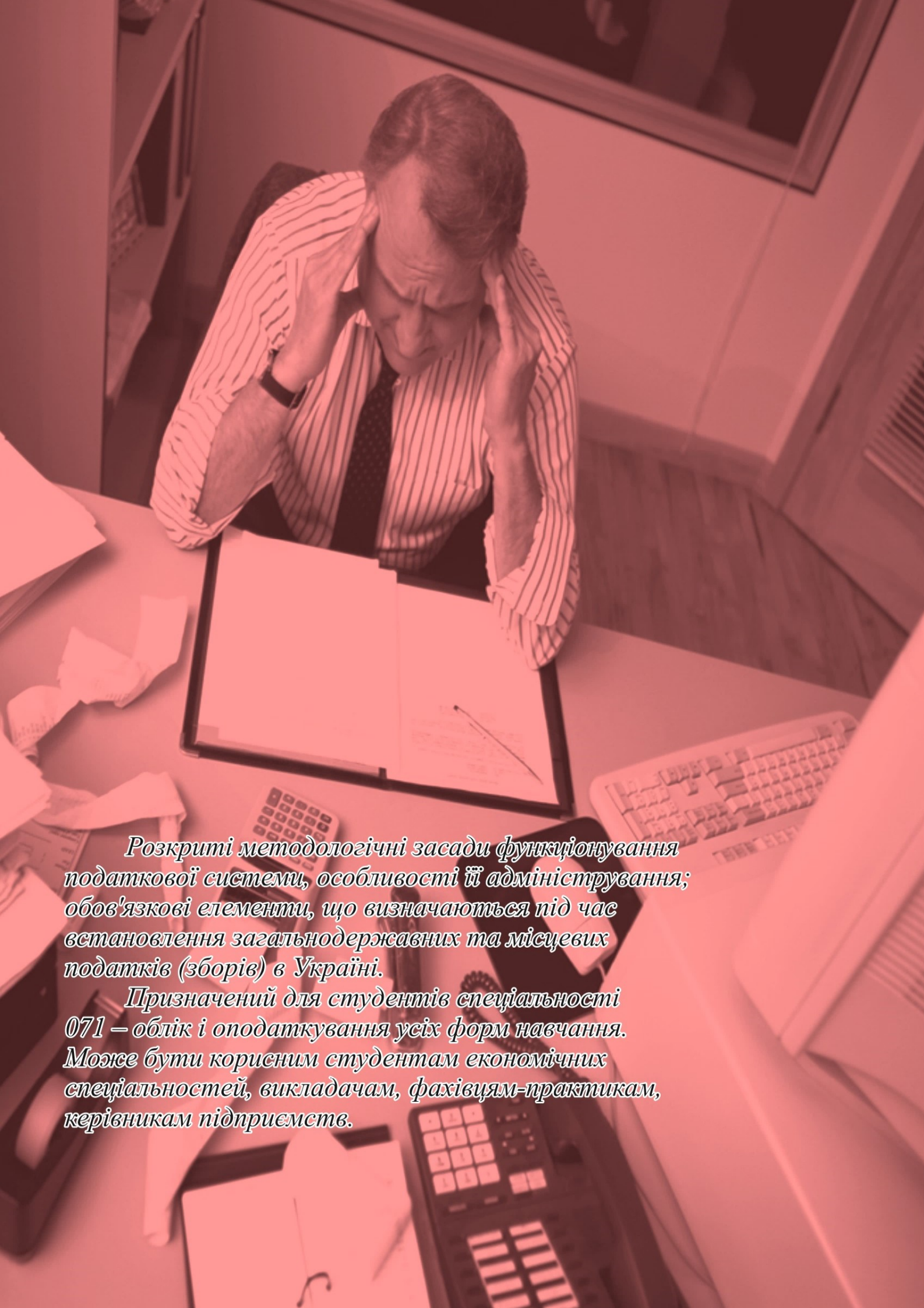
Формат 60x84 1/16. Умов. друк. арк. 6,92. Облік.-вид. арк. 7,0.

Зам. № 12

Видавець: Український державний університет науки і технологій
вул. Лазаряна, 2, ауд. 2216, ауд. 263 (наукова бібліотека)

м. Дніпро, 49010.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7709 від 14.12.2022

Розкриті методологічні засади функціонування податкової системи, особливості її адміністрування; обов'язкові елементи, що визначаються під час встановлення загальнодержавних та місцевих податків (зборів) в Україні.

Призначений для студентів спеціальності 071 – облік і оподаткування усіх форм навчання. Може бути корисним студентам економічних спеціальностей, викладачам, фахівцям-практикам, керівникам підприємств.